

Landskap: Småland Upptecknat av: Frans Petersson
 Härad: Kinnevald, Konga Adress: Urshult.
 Socken: Urshult, Jät, Tingsås Berättat av: Div. personer se saml.
 Uppteckningsår: 1902 Född år i

Uppteckningen rör	sid,
Ramsa.	1.
Medel mot sjukdomar.	2-4.
Lekar.	5-7.
Öknamn.	7.
Ramsor.	8.
"Pipegubben."	9.
Murverk.	10-15.
Gloson.	16.
"Lusakongen" - gammal knekt,	17.
Ordstäv.	18, 20, 21.
Gåtor.	22.
Barnramsor.	19.
	23.
Vaggvisor.	24.

94 sid.

Ramsa.	sid. 25
Visa:Kung Bo.	27-32.
Låna människoben från kyrkogården.	33.
Döva skogseld. & Från	34.
Årsgång .	35.
Skämtare.	36-39.
Tjuvgömmare.	41.
Tjuvar.	42-44.
Mördaren Johannes Husberg.	45-46.
Tre dråp i Rössmåla.	47.
"Höne-Pelle", som sköt garvare Nordkvist.	51.
Tattare.	52.
Stark beväring.	55.
Silkessmuggling.	61.
Älvaleken.	62-63.
Spelmän.	64.-66.
En västgätaknalles död.	67.
Lantmätning.	68-70.
Hur klockaren räddade prästen.	71--74.
Härlunda kyrkas invigning.	75.
Präster.	76-80.
"procentaren och hemmansjobbaren Sven Månsson.	81.
Snål bondmora i Tingsryd.	82-85.
Piga som hämnades på sin husbonde.	88-90.
"Piehall,"	94.

5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Smöramåla, Urshult den 15 Mars 1932.

Herr Lektor Elggqvist, Växjö.

Under tecknad insänder härmed ett litet
bidrag, avsett för hembygdsförbundets med denna dags
slut avslutade tävlan.

Högaktningsfullt
Frans Petersson.

5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Smöramåla, Urshult den I April 1932.

Herr Lektor Elgqvist, Växjö.

Undertecknad, som den 15 Mars till Herr Lektorn
insände en del uppteckningar, insänder härmed ett låtet
tillägg till dessa.

Högaktningsfullt
Frans Petersson.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult. *Berättat av:* Änkan Britta Nilsdotter.

Uppteckningsår: 1932 *Född år* 1852 ... i Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Medel mot sjukdomar.

ACC. NR.

5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson

Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.

Uppteckningsår: ~~Urshult.~~ 1932 *Född år* 1852 i Rössemåla, Urshult.

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

En saga.

Skriv endast på denna sida!

94 sid.

Åjn katt å åjn rätt hade hett (hittat) åjn flåtarek.
"Dåjn däane sku vi inte äjta opp fånn te ventån", måjnte råtten.
"Nää, så länge vi tya låjta opp såjel ute, mau vi gëmma an",
sa katten. Men näjste da aut kattenopp hājla yttåringen au
flåtet pau tareken. "Va haa du vatt, som kommå sau häana gille-
steunå?" fråjde råtten an. "Ja haa vatt pau baasöl", schade
katten. "Va hājte ongen?" unrade råtten. "Mjörast Yttåst,
schaade katten. Dan ätte aut katten i lönn opp ingåringen au
flåtet pau tareken. "Haa du kans vatt pau baasöl i da mä?"
fråjde råtten katten ättaut. "Ja, dä haa ja ", sa katten.
"Va hājte denna siste ongen?" unrade råtten. "Fåjtast Ingåst",
sa katten. "Du lura me ", skråjk råtten. "Ja våjt nu, att du
haa äjtet opp flåtet, som du å ja hade ihop, få dina sjäkvå.
Ajn låjå tjuv ä du !" - "Ja, nu taa ja å schälj de mä!" sa
katten å bājt hājrl råttena å aut opp na.

(Änkan Britta Nilsdotters far, Nils Knutsson, född år 1827, död år 1910, var en framstående "fäj å mänskedoktor".

Led man av svår hosta, skulle man dricka stomjolk. Stött hampfrö, kokat i mjölk, som skulle drickas varm, var ävenledes ett bra medel mot hosta. "Lungmås" (stenmossa av olika slag) användes mot bröstsjukdomar. Vitlök, kokad i mjölk, var ett verksamt medel mot "kvavhosta" (slem i luftrören). Urkokt av "slättergubben" (hästfibla) var bra mot värk. Även "bläcken" (vattenklöver) var ett verkningsfullt medel mot denna sjukdom. Urkokt av "frasört" (rölleka) var ett blodrenande medel. Urkokt av hylle (fläder) användes mot halsfluss. Brännvin med torkad johannesblomster på var ett utmärkt medel vid tillfälligt illamående. Led man av förstoppning, skulle man äta bark av "troste" (brakvedsbusken) eller stensötans rötter. Den som hade klen mage och ej tolde vad mat som helst, skulle äta "stenavälling" (blåbärssoppa). Mot blodgång användes blodrot samt den röda pionens blomblad. Led man av näsblod, letade man rätt på ett stycke spindelväv, som man stoppade in näsan. Med fnösvamp stämde man blod, när man råkat hugga eller skära sig. Hade en person råkat bryta av ett ben, skulle han äta filspon av mässing, ty därigenom skulle benet fortare

växa samman. Led man av dålig matlust, skulle man lägga en lus på en smörgås och med slutna ögon äta upp denna anrättning. Hade man diarre, skulle man äta upp ett stycke torrt ormskinn. Led man av örsprång eller var lomhörd, skulle man sitta under kyrkklockorna, medan sammanringnigen till gudstjänst pågick. Hade ett barn fått utslag eller skabb, skulle man taga sopa på kyrkgolvet och koka i vatten. Så snart det kokta vattnet hunnit bli tillräckligt avkyllt, skulle det sjuka barnet bada däri.

Hade ett barn fått skorv i huvudet, klippte man till att börja med bort allt hår på dess huvud. I en "potta" (trebent gryta) värmdes en blandning av beck och talg, varmed man grundligt smorde barnets huvud. I toppen av denna beckhetta fästade man nu ett bastant snöre på så sätt, att det fick formen av en ögla. Sedan barnet haft beckhättan på sig ett par tre gånger eller så pass länge, att huden på barnets panna och tinningar fått en vitaktig färg, lyftes barnet upp på en stol och den i beckhättans topp befintliga öglan häktades fast i en krok i taket. Därefter ryckte man undan stolen, varvid barnet föll till golvet och beckhättan med skorv och hårrötter dinglede i luften. Barnet hade blivit kvitt sin svåra åkomman. Led ett barn skevan, skulle det badas i vitlök

vatten. Därefter skulle man på dess mage lägga ett varv vitlök samt jord, som tagits från tre kyrkogårdar.

Led en person av urinering undersömnen, skulle han under en torsdagsnatt, då månen var i ny, gå till en norr- och södergående gärdesgård, som utgjorde gräns mellan två socknar eller äldra helst två härader. Då klockan var precis tolv, skulle han draga upp en till gärdesgården hörande, en i marken nedsatt stör och i det därvid uppkomna hålet låta sitt vatten. Därefter skulle han skyndsamt sätta stören till rätta på dess plats och gå hem. Påföljande torsdagsnatt, då månen måste vara i nedan, skulle han avlägga ett nytt besök vid samma gärdesgård för att där uträtta omnämnda naturbehov, men denna gång gällde det att draga upp den stör, som medelst vidjor var förenad med den föregående torsdagsnatt uppdragna stören, och som följaktligen hade sin plats i den närgränsande socknen eller häradet.

Lekar.

Leken "Käringe" i Putan" lektes sålunda: En av deltagarna i denna lek klädde sig till en ful häxa, som unde leken skulle stjäla bort de övriga i detta nöje medverkande, vilka till ytterlighet uppskrända för "Käringen i Putan" stodo sammanpackade i ett hörn av stugan. När häxan, vilt gestikulerande med armarna och hemskt blängande med ögonen, intrådde i stugan, skulle en av de innevarande fråga: "Va ä dä, som spöka?" Hårtill skulle häxan svara: "Jo, dä ä käringen i Putan." -- "Va vell hong?" - "Köpa baan hää i byna." - "Va vell hong ge?" Hallane (halvannen) styvå stöcket." Häxan, som till synes kritiskt granskat "barnen", nappade nu ett av desamma i hampan, stoppade det i en säck och rusade med rovet på sin rygg på dörren, utan att bry sig om att betala det utlovade priset.

"Räkna kribbo" (Leka gömma).

"Räkna kribbo" tillgick på följande sätt: En av i denna lek deltagande skulle med händerna förögonen trycka sitt ansikte mot en dörr eller husvägg och räkna till ett hundra, varunder de övriga i leken deltagande skulle skulle söka sig gömställe, där de kunde dölja sig. Så snart raren, som kallades "katta", hunnit räkna till ett hundra, skulle ropa: "Nu tetta kattann opp! Tvi få alla näatjyva!" Det var nämligen ej saulåt (lovligt) att gömma sig allt för nära den plats, där "kattan

Skriv endast på denna sida!

stod och räknade. "Kattans" uppgift blev nu att söka uppleta kamraternas gömställen. Medan denna var upptagen därmed, sökte kamraterna springa fram till kattans räkneplats, där de skulle spotta på marken och säga: "Tvi få me!" Men ifall katten upptäckte och hann springa fram förrän dessa, blev det dennas tur att spotta: "Tvi få Annås! Tvi få Jonas! Tvi få Gisel! Tvi få Maja! Tvi få Lisbet!" Den som kattan först spottade för, fick nu bli katta .

"Ta blindbock" var en lek, som först gick inomhus. En av de lekande, som hade ett skynke för ögonen, så att han för tillfället ingenting såg, skulle försöka infånga de andra i leken deltagande. Lyckades han infånga någon av kamraterna , skulle han lägga sin hand på hans huvud och säga: "Set de ne måan feskana koka!" Den person, som "blindbocken" först lyckades gripa, fick nästa gång bli blindbock.

Leke n "Locka pytt" tillgick sålunda: Medan "pyttlackan" (den person , som hade till uppgift "tapyttarna") avlägsnade sig från den ring, i vilken dessa voro fridlysta, lockade han: "Pyttåna, pyttåna, pyttåna!" Just som dessa följt lockaren ett stycke bort från ringen, gjorde lockaren helt oförmodat helt om och försökte genom att försöka springa fatt dem gripa dem.

Den pytta, som "lockan" först lyckades gripa, blev nu utsedd till "Locka".

Andra lekar voro: Slå boll, håltena söta å håltena sura, leka tira o.s.v.

Originella benämningar på personer.

På ett litet torp under Rössvik levde under större delen av 1800-talet en man som kallades "Panken". Hos Panken bodde en gumma, som benämndes "Bultan". En juldagsmorgon på 1860-talet fann man på en till Pankens stuga gående gångstig Bultan liggande i hjälfrusen med en halvtömd brännvinsbutelj bredvid sig. I Rönnekulla bodde en gumma, som kallades "Mjäan". På ett torp under Hätteboda bodde en gumma som under hela sitt liv fick heta: "Päckas Nella". Inorra delen av socknen bodde gumman "Falaladi". En annan kallades "Tackfåsisst". I Dunshult levde en torpare kallad "Skabben", vilken alltid hade god fiskelycka. En sillahandlare som benämndes "Sellaagraum". En i Rönnekulla boende torpare, som var gift med ovannämnda "Mjäan", kallades "Schen" i Gussrike. En annan torpare, som ofta bytte och handlade kor, benämndes "Kofot".

Katten liggå pau ongen (ugnen) åklaga sin nö. Han
han så ont i hutet, ja tro att kisse dö. Vi ska skecka bå te
doktan pau Ö, ankommå hit å botan ingan han dö. Nä, vi sku
skecka bå te sneckan pau Ks, att an göå åjna kiste te te vauå
lelle kiis. Fira råttå smau di bå ringa å grava å fira råttå
stora di bära an te joå. "Guskelov", sa råttan. "Nu å vauå kisse
dö. Nu fau vi gau i skaupet å äjta kött å brö." Men källinana
smau, som inge i gruan lau, di sa. "Iskun väjl fau veta annat
au, så snaat vi tya bjönna gau."

Oppe va ja, fånn hanen han gol! Oxen ä slajtad
å koåven ä gjoåd. Tiåj ringu ikring åjt koåvasking. Du, Mäata
lella sti opp.

Ren i vauå spis fladdra å fräjs spaunå å ris,
steckå å gräjs. Nu vällingagrytena koka. Du, Mäata lella, sti opp!

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

En barnramsa samt ett par lekar.

I en del stugor plägade man på dessa krön placera vid julen äpplen, vid midsommar blommor och löv. Bruket att utsmycka gråstensspisarna med dylika pelare är sannolikt mycket gammalt. Dock är det troligt att de i äldre tider upp förda spisarna haft helt släta murytor.

Uppe i skorstenen bodde den av småbarn fruktade "pipegubben". Hände det, att ett barn kröp upp i spisen och klåfingrigt sökte sätta sig i besittning av en eldbrand av den på härden flammande brasan, hette det : " Lä va åjlen, onge, ella sätå pipegubben ne tjauken å schälj de!" Men ej alla barn läto skrämman sig av hotet om "pipegubben". I bonden Ingevalds i Rössmåla gård blev omkring år 1860 en ungefär tre år gammal gosse, som var "låtahere" (fosterbarn) hos nämnda bonde, och som i ett obehagat ögonblick krupit upp i spisen, bränd till döds. Denne gosse var sonson till klockaren Hultkvist, som på 1820 - talet var klockare i Urshult.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Frans Petersson .

Härad: Kinnevald. Adress:

Socken: Urshult. Berättat av

Uppteckningsår: 1932. Född år i

Uppteckningen rör Gamla murverk i Urshult.

Sagesmännen äro: 1/ Sven Magnus Petersson, född i Urshult år 1858. Nu boende i Degesnäs, Urshult.

2/Änkan Britta Nilsson, född i Rössmåla, Urshult år 1852. Död i Smöramåla, Urshult år 1929.

3/Änkan Ida Nilsson, född i Rössmåla, Urshult år 1863. Nu boende i Bosgård, Urshult.

Förutom dessa tre sagesmäns berättelser tillkomma till denna uppteckning upptecknarens egna iakttagelser.

De murverk och spisar, som fordom funnoa i i Urshults sockens bond - och torpstugor, voro av ganska betydande storlek och omfång. I en och annan bondstuga fanns murverk, vars "påle" (påle = den under spiselhällar och bakugnsäril varande murverksstommen) upptog en yta av ungefär tjugofem kvadratmeter och däröver. I de flesta stugorna voro hela murverken - såväl spisar som bakugn och skorsten - murade af vanlig gråsten. Enligt sagesmannen Sven Peterssons uppgift funnos för blott fyrtio eller femtio år sedan här innom Urshults socken flera stycken urgamla, med loft försedda "laustuå" (lågstugor), vilka alla hade mycket ålderdomliga murverk. Två dylika bondstugor funnos i den på Sickön liggande lilla byn Rotahult (ägare: bönderna Nils Larsson och Per Andersson). En tredje ävenledes sekelgammal stuga utgjorde mangårdsbyggnad på kronohemmanet Kärr, Vämboö. En fjärde fanns på den i södra delen av socknen liggande gården Täcksamåla (numera Gydingsmåla) o.s.v. I alla dessa här uppräknade stugorna hade ungefär tre fjärdälar av murverket

fått plats inne i (storstugan) boningsrummet. I den vid ena sidan va spisens eldstad i muren befintlig, omkring tjugo tum breda spisgruvan var bakugnsmyningen anbragt, så att när man eldade i bakugnen, gick röken från densamma ut i "gruan" och vidare upp i en i gruvans takvalv murad rökgång, som ovanför valvet var medels en ungefär en och en halv aln hög "skiljetunga" (en i rökgångens muren på kant stäld gråsten) skild från "spispipea" (skorstenen), i vilken röken sedan utmynnade. I den en av de här omnämnda, i Rotahult befintliga stugorna hade till att börja med ingen köksspis funnits, utan denna hade blivit murad och dess rökgång tillkoplad och inled i dengamla skorstenen kanske först ett hundra år efter det egentliga murverkets tillkomst. Med denna av honom själv gjorda iakttagelse såsom stöd tror muraremästaren Sven Magnus Petersson sig kunna påstå, att i de under Urshultsbygdens bebyggelses första tid upp förda boningshusen hela murverket haft sin plats inne i storstugan, och att köket - där ett sådant fanns - blott fått utgöra förvaringsrum för en del bohag och husgeråd. Antingen man slaktade julgrisen, bryggde juldrickat eller bykte jul-

byken eller de nyspunna lingarnen, försigick alla i samband med dessa göromåls utförande nödig eldning, uppvärmning av vatten, kokning m.m. inne i stugans rymliga, med låg "åjlhää" (eldstad) försedda gråstensspis. Alldenstund det är fastslaget, att den fruktbara ön Sirkön blev bebyggd i slutet av 1500-talet, kan man antaga, att dessa här omnämnda Rotahultstugor blivit uppförda just under denna tid. I dessa gamla stugor låg bakugnsärilen på ett ungefär sex a åtta tum högre plan än gruvans säte eller botten. Eldning i bakugnen enkom för stugans uppvärmning har på denna ort aldrig förekommit. I alla boningshus och stugor, som här i Urshult finnas, äro murverken murade så, att bakugn och spis ha gemensam skorsten. Fristående, med egen skorsten försedda bakugnar ha här aldrig funnits.

Underdet att i dessa Rotahultsstugor bakugnen var plaserad långsides med dessotvärvägg, som skilde stugrummet från köket, fick i de under 1700- talets sista och 1800- talets första hälft upp förda stugorna den i köket utmynnande bakugnen sin plats antingen bakom stugans gråstensspis, i vilket fall den blev lagd långsides med långväggen, eller ute i det fria.

De här i Urshult varande stugorna, i vilken en större eller mindre del av bakugns muren är förlagd utaför stugväggen, utgöra minst ett tjugotal.

Däremot är den till gamla tiders murverk hörande spisgruvan på god väg att helt försvinna. Istugan på en till byn Örnhult hörande jordbrukslägenhet, som äges och bebos av tvenne sexti a sextifemåriga syskon Ida och Emil Danielsson, finnes i det nästan fyrkantiga murverket en - nu med hyllor försedd - gruva, en med "meråstölpa" och på "krakmura" vilande "spiskaupa" utstyrd hörnspis, men öppningen till "ongstöåkena" (det över bakugnen varande torkrummet) är numera igenmurad. Detta murverk är emellertid ej mer än sjuttio år gammalt, men det säges ha av Danielssönernas fader blivit murat i precis samma stil som det lilla hemmets förutvarande murverk. I Änkan Eva Bergs i Trehörna lilla koja, riven år 1900, mynnade murverkets bakugn ut i stugerummets gråstensspis. Denna kokugn hade alltid varit i avsaknad av dörr, en olägenhet, som gumman Berg visste avhjälpa på så sätt, att hon eldade en brasa utanför ugnöppningen, medan det i ugnen för gräddning avsedda brödet bakades. I en i den lilla byn Råveboda liggande "skaja", som under 1800-talets sista år ägdes av en gammal gumma, kallad "Halta Maria", men som numera bebos av en arbetare vid namn Karl Johansson, var fordom - och är kanske ännu - bakugnsmynnningen förlagd till stugans spis.

Av de i Urshultsbygdens gamla stugorförekommade spis-
typerna var "hyånsisen" (hörnsisen) den mest vanliga. När
i en nyuppförd stuga murverket murades, murades "hyånsisen"
och växte åt höjden lika fort som murrverkets övriga delar.
Gråstensspisens "åjllhåa" (håll) låg tjugo tum över stugolvet.
Sedan de två i rak vinkel mot varandra ställda murarna, som
utgjorde de två av hörnsisens fyra sidor - de två övriga
sidorna voro givetvis öppna - nått en höjd av en aln a en aln
och sex tum över spishellen, började man att från dessa två
spismurrar eller "muåvinga", som de vanligtvis kallades,
mura ut "krakar" eller "krakmurar", vilka - så snart de blivit
färdiga - tillsammans med de två "muåvingana" (välformade för
bands stenar) utsköto blott fyra tum, utsköto de ungefär
sexton tum höga krakningarna sexton tum från "muåvingana".
Så snart krakmurarna blivit fullbordade, anskaffade man
tvenne "tingliga" (lagom grova), halvannan aln långa "masa-
stājna" (imossjord funna stenar), vilka ej fingo vara större
än att de av två man kunde bäras och lyftas. Sedan dessa två
trettiosex tum långa stenar, som kallades "harar", blivit
plaserade ovanpå de sexton tum långa krakmurarna och

"hararnas" fria i "skrev" (vinkel)mötande ändar blivit till fälligt stöttade, anbringade man ovanpå "muåvingana" och "hararna", vilka senare skulle utgöra spiskupans grundval, en "muåhälla" (murhylla), en halvannan tum tjock, synnerligen bred bräda, som rundade "skrevet"-sträckte sig från "muåstölpe" till. Under det att denna brädas yttre bredd - halva var - som dess benämning anger ämnad till hylla, fick dess inre bredhalva utgöra ett slags förband, varpå spiskupan nu murades, vilken medels sitt tryck på brädan gav nödig stadga åt de under densamma liggande, mellan krakmurarna och brädan hårt som i ett brovalv inklämda "hararna." Där "spiskupan" slutade och skorstenen tog vid, murade man på "spis - pipans" mot stugan varande sida en horisental, sexton tum lång och halvannan tum bred öppning, avsedd för spisens träspjäll. De på gråstensspisarnas "muåvingas" ytterändar varande "mustölpana", vilka voro fem högst sex tum breda och ungefär tre tum tjocka, gingo från stugogolvet upp i jämnhöjd med "muåhöllan" där de avslutades med ett hyllliknande krön.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Peter Johan Johannesson
Uppteckningsår: 1932. *Född år:* 1849 i Västerbotorp, Urshult.

Död år 1904.

Uppteckningen rör

Glosor m. m.

Julaftens kväll 1894 mötte sagesmannen till denna uppteckning Glosen, som var stadd på väg i riktning mot Urshults kyrka. Glosens uppgift under jultatten var att böka upp alla de i griftegården jordade, så att dessa kommo i tillfälle att övervara de dödas under denna natt inne i kyrkan hållna julgudstjänst.

Härlundaborna kallas bekänglar. Urshultsborna knivahera, Kalvsviksborna kalvskinslappar. Sandsjöborna läabita .Älmebodaborna ätaskita.

"Lusakongen"

En f. d. soldat, som i unga år deltagit i Sveriges två sista krig, framlevde sin ålderdom i en liten jordkoja, där en ofantlig osnygghet rådde. På grund av den myckna ohyran som den stackars gamle knekten fick dragas med, och som ingen bjöd till att befria honom från, blev han kalad "Lusakongen". En dag då han var på besök i en grannstuga, blev han erbjuden "autta skelling" (sjutton öre), ifall han mäktade sitta still framför spisebrasan i en timme. Gubben som gärna ville ha pengar, gick villigt in på förslaget, men han hade knappt slå sig ned framför brasan, förrän hans ohyra började ansätta honom. Men den gamle krigaren viste råd. Han begynte för stugans innevånare, vilka givetvis noga iaktog alla hans rörelser, berätta, huru "Dondrapaatens" (Napoleons) livgrenadrer voro klädda. "Häa hade dåjåjna galön", sade gubben och töjde högra handen till vänstra armhålan. "Å häa hadedi åjna", fortfor han och gav med sin vänstra hand ohyran i högra armhålan ett tjuvnyp. Gubben vann vadet.

En dag mötte en räv en flock gäss. "Goda, alla tjue",
hälsade räven. "Voå vi åjn gång te så mönna å åjn halvå
gång te så mönna, som vi ä så voå vi tjue", svarade gåskarlen.
Gässen voro åtta.

Ettt ordstäv.

Under sista delen av 1800- talet levde i Urshult en
korgmakare, som kallades "Brajda - Schennen" eller "Brajden".
Denne korgmakare var mycket elak mot sin hustru och sina
barn, men så snart barnen började bli vuxna, tuktade de
gubben. En julafton försökte gamlingen rusig och vildsint,
köra sin hustru på dörren, men ett par av de äldsta barnen
togo sin mor i försvar och fufflade ut gubben, varefter de
låste dörren. När korgmakaren nyktrat till, sa han: "Allt va
åjn haa utboåjet, ,anta dä ä te gott ella ont, fau åjn
ijåjn. Mina baan kastade ut me, men laute katten va inge.
Han hade inte gjoåt dom så möet ont, som ja haa gjoåt ."
Efteråt hette det : Allt vaa åjn haa utboåjåt, ante dä ä te
ont ella gott, fau åjn ijåjn", sa Brajda - Schennen, nå
beanen köade ut an julaaftan."

ACC. NR. **5254**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år:* 1852 i Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Död år 1929 i Smöramåla , Urshult.

Gåtor.

Vad är : Pau joån, i joån, högt åvå joåna, sju
sjungande tungå i åjn kropoalösa skalle? Svar: En ur jorden
upppgräven, på en gärdesgårdsstör uppsatt dödskaalle, i
vilken tjuter.

Vad är : Håltena ut å håltena ing, lilla vita
skin? Svar: En fönsterruta.

Vad är : Dä gauå ut å läjgå rumpena pau taket ?
Svar : Skorstenen.

Vad är : Tvau man kunna inte bära at pau åjn stång, men
åjt litet baan tya haulla at i näven? Svar : Åjt äjg.
Vad är : Va håjte präjstens skälla? Svar : Släpp öra.

Vad är : Dä gauå å gauå, men kommå arri te döåna?

Svar : Klockena.

Vad är : Hong skratta aut allt men tya arri skratta se få å
veten? Svar : Skatena.

Vad är : Ho månna lusinga du geå an, geå han de dubbelt
så mönna? Svar : Bröhnsvingen.

5254
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland . *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult
Socken: Urshult. *Berättat av* Skräddaren S.J.Löving.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1855 *i* Urshult.

Uppteckningen rör

Nu boende i Urshults stationssam-
hälle, Urshult.

En "krigare!"

5254

20

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När en krigare, som i sju år i sträck legat
ute i krig, kom hem, hade han sitt gevär laddat
med samma skot, som ha⁷ stoppade i detsamma, innan
han gick ut i kriget. Tillfrågad om orsaken härtill
sa han: "Ja haa inte behöft skjuta nåt. Si, vell
åjn va i fre, så fau åjn. Detta ordstävet. "Vell
åjn va i fre, så fau åjn, sa knejten, som lau
ute å kridde."

Stortjuven Bergmark hade en son, Masse, som bodde på ett litet, på en utgjord under Vämboö liggande torp. Masses två pojkar började snatta innande ens hunnit lämna småskolan. Detta pojkarnas snatteri glädde Masse obeskrivligt. "De bli bra med tien," sa Bäamaaks Masse om sina hera.

Bergmarks Masse hustru, Kajsa, var alltid mycket sömnig av sig. En höstdag var Kajsa i enbondgård och skar råg. Sedan skyarekärningarna ätit middag och sovit en timma började de ånyo skära. Men Kajsa sov fortfarande. När bondmoran vid femtiden kom med merafton till skyarekärningarna, väckte hon Kajsa. "Åh, solen ä ännu höjt," sa hon. Därav ordstävet: "solen ä ännu höjt," sa Bäamaaks Kajsa, nå hong sovet meddå te meraftan.

I början av 1800-talet levde i Urshult en blind man, kallad Göta Hjärten, vilken gick tiggande omkring i bygden. En tioårig gosse, som var släkt med Hjärten, ledde den blinde mellan gårdarna. En dag hade gossen varit inne i en stuga och tiggat mat. "Va feck du få nåt?" undrade gubben. "Ja feck brö!" sa pojken och lämnade Hjärten ett brödstycke. "Du feck flesk mä. Ja känne at osa", sa gubben. "Ässdu inte taa hit at mädäsamma, så geå ja de åjn lusing!" Pojken, som var rädd för den elake gubben, lämnade denne den fläsk-bit, som han tänkt behålla för sin egen del. En stund därefter ledde pojken gubben till väggen av en ängslada. "Hoppa, Hjäaten! Hää ä åjn bäck!" skrek gossen. Gubben som trodde sig stå vid ena^Kanten av en bäck, tog ett väldigt språng - och slog skallen hårt i laduväggen. "Kan du osa fläsk, så kan du också osa väjg", sa pojken. Detta pojken yttrande blev sedan ett ordstäv där i bygden. "Kan du osa fläsk så ka du osa väjg ", sa heån te Göta Hjäaten."

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla Urshult

Uppteckningen rör Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Barnramsor.

Baa baa juläjppe. Vaa kom äjplet? Trellade unne kväanen.
 Vaa kom kväanen? Malde mjöl. Vaa kom mjölet? Bajte kakena.
 Vaakom kakena? Pyste i ongen (ugnen). Vaa kom ongen?
 Åjlen (elden) brann. Vaa kom åjlen? Vannet sløjte (släckte).
 Vaakom vannet? Oxen drack. Vaa kom oxen? Skumpade aut skåjen
 (skogen). Vaa kom skåjen? Yxan båjt (bet). Vaa kom yxan?
 Smen (Smeden) smidde. Vaa kom smen? Saudde vājte (vete).
 Vaa kom vājte? Duvånå aute opp at. Vaa kom duvånå? Åjn dåjl
 au dom flooje aut norr, åjn hopå aut söå, åjn vänning aut
 östå åräjsten aut västå. Dåjn hää som fååst visa sina täjnå
 (tänder), han ska ge frau se åjn king koåt katteloät.

Åjn hau sto pau åjna bro. Hade åjna ko. Kona
 va halt. Slajtade åjn galt. Galten hade njuraslajtade tjura.

Tjyån hade attan gausonga. Gausongana voå gröna. Slajtade
 åjn höna. Hönena va schaat. Slajtade åjn katt. Katten va
 grauå. Dåjn som inte dä höana begripå ella fåstauå, han
 ska fau ge pant

Tigga goa. Näsena bloa. Ge me lite i men hand.
 Ella ska din näsa bli sau lang, som åjn humlastang. Å sau
 kroki somåjt bajgahoån.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. Berättat av: Hustrun, Ida Karlsson.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1880 i Lönsgygd, Almundsryd.

Uppteckningen rör

Nu boende i Klasmåla, Urshult.

En gumma som nyttjade de döda ben.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år:* 1852 i Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Två små vaggvisor.

5254

24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sov sött, Lella Baan!
Gu ajta de väjl
å vajta de nock mot bäsjuke-dom åskaa,
Sov sött, lella baan!
Gu si va du toava å
geå de nock bröte dina daa!"

Sov å sov å sov i ro!
Tiss nock fau du vaka
å dä onga smaka.
Väana ä åju söaje ä.
Bäst vi leva sku vi dö
Å bli joå tebaka.

5254

25

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hej falti trall! Ja köäde vall, Boåti dåjn gröne
måsen. Säjnt dau åjn kväll, Kom dää åjn skälm Å to
frau me min påse. Han saat å aut. Ja sto å graut
Ute i dåjn gröne måsen.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 i Rössmåla, Urshult.
..... Död i Smöramåla, Urshult år 1929.

Uppteckningen rör

En vallvisa.

5254

26
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kommen, kossånå, kom!
Kommen, kossånå, kom!
Kommen håjm! Kommen håjm!
Kommen håjm!
Kans vaajen haulls i skåjen!
Kans vaajen haulls i skåjen!
Hocken våjt! Hocken våjt! Hocken våjt!

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult. *Berättat av:* Britta Nilsdotter.

Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössamåla, Urshult.

Död år 1929 *i* Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Kung Bo.

5254

Kung bo han talte till drängarna små:
"Selen kvickt upp mina hästar!
Jag vill nu segla till riken ut,
deras kungar och drottningar gästa."
Förgyllda voro de skeppen.

Han red fort ned till sjöastrand,
till skeppen ut på bölja.
De bästa sjömän i landet fanns
nu måste med honom följa.
förgyllda voro de skeppen.

"I hissen fort seglen på mina härskepp
ty nu skall jag ut segla.
Min far jag följde båd natt och dag.
Han lärde mig böljans konster."
Förgyllda voro de skeppen.

27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kung Bo seglar av landet ut
med nio härskepp så bålla
Han fällde mången rövarekung.
Hans kinder gjorde han kålla.
förgyllda voro de skeppen.

Han slog på flykten kung Botamus
med femton skepp så stora.
Och Irlandskämpan han stöp i sjön
och stor var våndan hans svåra.
Förgyllda voro de skeppen.

Tre kämpar han slog på Hårdafjäll
de värsta i Norges rike.
De ville mörda sin egen kung
och visste icke sin like.
Förgyllda voro de skeppen.

5254

För honom flydde de sjökungar mest.
De kunde sina skepp icke värja.
Varhelst kung Bo seglade fram,
allt kunde han under sig härja.
Förgyllda voro de skeppen.

Kung Bo han seglade till Spaniens land.
Där lade han in mycken ära.
Han körde där ut sju resor i hast,
stort pris han mände hembära.
Förgyllda voro de skeppen.

Först slog han en och sen slog han fem.
Och den sjunde skamlingen flydde.
Deras fina silver och röda guld
det gav honom kungen till byte.
Förgyllda voro de skeppen.

De våldtogo mången kvinna och mö.
Stort övervåld alla de gjorde.
Illa det stod i landet till,
vart än man hörde och sporde.
Förgyllda voro de skeppen.

Skriv endast på denna sida!

29

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5254

2

30

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den störste kâmpen var Hermer det.
Han var en långer buse.
Den stuga fick vara tåmligen hög,
där han fick rum uti huse.
Förgyllda voro de skeppen.

Han trädde först i spetsen fram.
Hans värja var stor som en stake.
Han miste först sin högra hand,
Sen huvudet låg på jorden och gapa.
Förgyllda voro de skeppen.

De andra han lönte på samma vis,
fast de så hiskeligt frynte.
Han lade dem alla uti en ring,
sin värja i blodet han brynte.
Förgyllda voro de skeppen.

5254

De fridsamma priste den ärlige Bo,
för han ur faran den frälste.
Så skinnade han de kämpars bo.
Nu gladdes både unga och äldste.
Förgyllda voro de skeppen

Han neder till skeppen föra lät
all skatt, som han mände finna
uti de resars kamrar och hus.
Med äran han mände den vinna.
Förgyllda voro de skeppen.

Sju kameler de buro ned
till skeppen de guldsäckar tunga.
De alla av säckarna trötta blev,
fast de voro så unga.
Förgyllda voro de skeppen.

31

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5254

De skatter han lade på sina härskepp
och sade till kämparna sina :
"Nu vill jag segla till Småland igen
och besöka vännerna mina."
Förgyllda voro de skeppen.

Hans segel de voro av silke gjord,
guldstickade i alla sömmar.

Hans skepp de buro en mycket rik,
stor last med många guldtönnor.

Förgyllda voro de skeppen

När han kom hem till sin faders gård,
ett torn han byggde ånyo.
Där lade han in sitt myckna rov.
Guldtunnorna voro jämmt tio.
förgyllda voro de skeppen.

5254

En människoben från kyrkan

33

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I Lönsbygd, Almundsryd, Levde på 1880 och 1890-talen ett gammalt undantags folk Abram och Ingegerd. Gumman Ingegerd var till ytterlighet vidskeplig. Hon beträdde aldrig en väg, förrän hon först spottat på densamma. Råkade människor eller djur korsa den väg, hon gick, sa hon "Tvi"! en söndags - morgon, när det gamla paret begav sig iväg till Almundsryds kyrka för att övervara högmässogudstjänsten och gå till skrift, medföljde gumman Ingegerd en stor bunke, full med människoben. När de två gamla efter slutad gudstjänst begåvo sig hem, bar Ingegerd sin bunke tom. De ben som hon haft till låns, ansåg hon sig böra återlämna till griftegården, innan hon gick till nattvarden.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år:* 1852 i Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Hur man dödade skogseld.

5254

34
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När en bonde i Rössmåla Storegård en vårdag i början av 1850-talet "satt ut åjt" (antänt) i en bråuarössel, råkade en hastigt uppblåsande vindkåre föra gnistor från rösseln bort till den närliggande barrskogen, vilken antändes. En i samma skog boende undatagsman, "Jösse på Gatan, vilken hade förmåga att ringa ingskåjåff", eftersändes, och den "tröa" (väg), som den gamle mannen gick, medan han ringade ingskåjlen, maktade denna ej överskrida.

Frimurarna stodo - enligt gamla tiders föreställning - i förbund med den onde, som förhjälppte sina murare tilltysa rikedomar. Såsom vederlag för denna hjälp tog den onde medels utlottningar, som frimurarna själva fingo ombesörja, varje år ett par frimurare till sig. Under sina gemensamma sammanträden åto frimurarna spädbarnskött.

*Immanuel
Kinnaröd Konga
Neshult J. T. T. T. T.*

*ppp Frans Pettersson
Neshult
kon. av dis. pass.*

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult .
Socken: Urshult. *Berättat av* F.d.soldaten P.J.Rydberg.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1856 *i* Urshult .

Nu boende i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

När Lamke gick auåsgång.

För mycket länge sedan bodde i Dansamaula (nuvarande Degersnäs by) en person - troligen bonde - som hette Lamke, och som varje julnatt plägade gå årsgång. En julnatt, när han gick årsgång, upphans han av en skjuts, som med ovanligt stark fart körde förbi honom. Strax därefter kom en halt höna linkande framåt vägen. "Tro du ja hinge dom? Tro du ja hinge dom? Tro du ja hinge dom?" frågade den halta hönan Lamke. Denne som likt andra årsgångare bort vara mol tyst under dennas nattliga vandring brast vid hönans tre gånger efter varandra upprepade frågor ut i ett skallande skratt, vilket hade till följd, att hönan försvan. Kort därefter blev Lamke upphunnen av en annan skjuts, som körde helt sakta, och som på bakändan av åkdonet hade en tom sittplats. "Dä kan va gott å fau aka åjt bøjte", tänkte Lamke på Hasselsta slättå i närheten av Karlskrona.

5254

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* F.d.soldaten P.J.Rydberg
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1856 *i* Urshult.

Nu boende i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

En fåne.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.

Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla, Urshult.

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Skämtare.

på den till byn Rössemåla hörande lägenheten Björkelund bodde på 1850 och 1860-talen en skräddare, "Petå Joan pau Beakelunn", som var vida känd för sina lustiga påhitt och yttranden. En dag i sin gröna ungdom, då han - stadd i friare- ärenden- begivet sig ut på en milslång fotvandring, sprang han i yrande fart uppför backsluttningarna, men gick i sakta mak utför vägsuttningarna. Då en mötande tillfrågade honom om orsaken till detta hans underliga beteende sa han: "Ja våjt inte, anta löckena ä fåre me ella ätte me. Kommå hong köra- ness ätte me, böå hong tringa me, neaut liana, nå ja gauå sajta å hong köå foåt, å ä hong fåre me, troa ja me kunna hinga na, äss ja faa som åjt auttalo oppaut backa.

När han en gång bad en bondkvinna bli gudmor åt ett av hans barn, utträttade han detta ärende sålunda: "Moran lella vell kanske va snällå å bära åjnt baan aut me, koka åjt grötafat å baka åjna pangkak." en gång, när han var i en bondgård och sydde, blev han tillfrågad, hur många fårskin det behövdes till en fäll. "Då gauå aut åjt, äss äss dä ä stoåt nock", svarade Petå Joan. När han en gång skulle klippa ut tyg till en kostym, blev han uppbragt på bondmoran, därför att hon ville vara närvarande medan han klippte sönder hennes

tygpackar. "Ja baa vell si ätte om dä kan bli nånna tyremså åvå te böte(lagningslappar) sa gumman. "Vell mora lella, så ska la gäana kleppe ut böte fååst", svarade Petå Joan.

En bondmora, som han blott ett par gånger sammanträffat med frågade en dag honom: "Kans Petå Joan känne me inte?" - "Jo, ja känne moran lella pau setanet," sa Petå Joan. När han en torsdag besökte Tingsryds torg, talade han efter hemkomsten om för sina grannar, vad deolika sädesslagen under dagens kommers kostat, varvid han yttrade sig sålunda. "Tie få tåål å koån få råj pau töåjet ida. Dåj maula fattit folk mä gammalt mal." Han menade att kornet kostade tio och rågen tolv kronor pr tunna.

På Vämboö (Vennboö)?levde under 1800-talets mitt en bondgumma, som allti yttrade sig på ett för andra svårbegripligt sätt. En gång, då hon givk utåt sina hagmarker och letade efter en kalv, som råkat komma bort, beskrev hon för en mötande person, som hette Ola, kalvens utseende sålunda: "Ha ni sitt nån stuthjälmitå -gomåån, Ola - kalv? Vitå va han fåre å fåre va han bak. Han hade tre vita skanka å åjn baskank,." en gång gick denna gumma in i granstugan där hon för det kring midagsbordet sittande gårdsfolket omtalade att gårdens fritt gående grisar höllo

på att krypa igenom ett hål i kålgårdens stängsel. Medan gumman berättade detta, kom gårds hunden bort till henne och begynte att slicka hennes ena hand. Denna gång yttrade hon sig på följande sätt: "Dä ähå! pau - Guss fre. Alla schinnen krypa i gönom ing-- Gu välsigne maten - Ja kan väl aui tro han biss!" En regnig höst grodde den på krakstörar krakade rågen, och vårsåden var också på god väg att helt förstöras. Gumman och hennes man hade enellertid en dag, då stark storm rådde, genom påpaslighet lyckats bärga in hela sin sädesskörä. Med stor tillfredsställelse omtalade gumman detta deras bärgningsarbete sålunda:

"Ja fläkte ut å Ola köåde ing, å nå vi hade dä sista i hålet ,så stank dä." (Gumman fläkte ut stubbändarna av de på krokar uppkrakade sädesnekerna, och Ola körde med sitt ök säden in i ladan. När de omsider lyckats få sitt sista sädeslass fram till llogdörren började det "stinka" (stänka=regna).

Bonden Samuel Fröberg, född i Eshjörnamåla år 1808, död i Hunnamåla år 1894, var en stor rimsmidare. En gång strax före jul redogjorde han i ett rim, vilka slags julklappar han ansåg borde vara lämpligast till hans tre närmaste

grannar, en lumpsamlare, Kräm- Dangel, en snustuggare vid
namn Söne och en gubbe, kallad Dajgan, som alltid plägade
bära ofantligt vida hattar. Verssen angående julklappar till
dessa tre gubbar lydde: "Krämkärran åjn röne. snuskvärran te
Söne, fem alna blajgan te åjn hatt te dajgan.

Vi fau dau slut pau all klagan å trätan
om dåjn höana få männa vätan.

Dä ä få uss alla åjn angeläjen sak,
att dä hää åvå hājle roten bliå tak."

På Veräng, Smöramåla Arnegård, levde på 1860-talet en man, Magnus Svensson, Född år 1825. Denne person hade den fula ovanan att skratta åt gamla. En söndagsmorgon, när en gammal värkbruten gumma, Väktare - Jans Äling (Elin), Buskahult, Tykagård, kom- efter att ha tillryggalagt en dryg fjärdingsväg - stapplade fram till Urshults kyrka, ställde Magnus Svensson sig i vägen för henne och hånskrattade åt henne. På en gång både förargad och ledsen över Magnus Svenssons, mot henne visade oförsynthet, utbrast den gamla: "Du ska få skratta de få å veta då, inga du dö!" Omedelbart därefter fick Magnus Svensson ett slaganfall, som delvis förlamade hans högra kroppshalva, och från den dagen gick han sämre än gumman, som han skrattat åt gjorde. Och åt allt, vad han såg och förehade, fick han skratta! Magnus Svensson dog vid ungefär femtio års ålder.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult *Berättat av:* Änkan Helena Andersdotter
Uppteckningsår: 1932. *Född år:* 1843 i Rössmåla, Urshult.

Nuboende i Sjöalycke, Urshult.

Uppteckningen rör

En tjuvgömmare.

5254

41

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bonden Daniel Danielsson, som på 1830-talet var ägare till ett mantal Odensvallahult Södergård, var tjuvgömmare. En dag i början Februari 1834 kom länsmannen i sällskap med ett par fjärdingsmän till Odensvallahult för att söka få tag i de tjuvar, som enligt ett inom Urshults socken utsiprat ryckte höllo sig dolda där. Danil Danielsson påstod sig emellertid ej veta av några tjuvar. Just som länsmannen med hantlangare gjorde sig redo att lämna gården, bjöd bonden sällskapet på förtäring. Meda männen sutto bänkade kring ett större fällbord, kom Daniel, Daniels-son, fyraåriga barn fram till fadern, lade sin ena hand på hans knä och frågade: "Faa, ska di karana, som ä unne boåt, inte ha mat mä?" Länsmannen steg upp och flyttade undan bordet, varunder fanns en lucka, som ledde till en källare, i vilken hela den länge efterspanade tjuvligan, vilken leddes av en stortjuv, Bergmark, höll sig dold. En son-dotter till stortjuven Bergmark, vid namn Ingrid Magnus - dotter, dog i Februari år 1930.

5254
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* F.d.soldaten P.J.Rydberg
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1856 *i* Urshult.

Uppteckningen rör Nu boende i Smöramåla, Urshult.

En stöld på Borgön .

En vinternatt i börja på 1870-talet blev bonden Ola (Olof?) Magnusson, Borgön, bestulen på en under föregående dag slaktad gris. Tjuven, en Kalvsviksbo, gömde grisen i Borgöns skog, där han följande natt hämtade densamma. Sedan han med den stulna grisen på sin skjuts hunnit komma över Kalvsviksfjorden, körde han under sin färd hem förbi en bondgård, vars ägare, händelsevis befann sig utnär sin stuga, omtalade för tjuven stölden på Borgön. Då slog tjuven sin ena arm om den stulna grisen, som blivit placerad så, att den i nattmörkret liknade en människa, och sa: "Dä ä bra gott, moå lella, att du å ja inte ha mä tocka tjuveriå å göra."

Bonden hade emellertid sett nog, varför han genast skyndade till Borgön och omtalade för Ola Magnusson, vad han visste. Ola, en ovanligt stark karl, gick följande morgon till tjuven, vilken bodde tillsammans med sin bror, båda ökända slagskämpar. Framkommen till tjuvens gård träffade Ola först den ena brodern, som han slog sanslös. Sedan även den andre brodern fått ett kokstryk, tog Ola sin gris och gick hem.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Nils Knutsson.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* ?? *i* Kläcklinge, Kalvsvik.

Uppteckningen rör

Flyttade år 1850 till Rössmåla, Urshult.
Död år 1919 i Bosegård, Urshult.

Tjuvarna Gylfe och Pamp.

5254

43
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innan Gylfe i April år 1852 bröt sig in i Urshults kyrka och tog dess silver, varnade en av hans kvinnliga anhöriga honom för att företaga ett dyligt helgarån, men Gylfe svarade : "Ja ä pocka då te å ta at. Ja haa alla-råje tingat boåt at."

När Gylfe och Pamp blivit häktade, rannsakade och dömda, fingo de - utom frihets straff - även slita spö. När Pamp, som i likhet med Gylfe varit soldat, skulle motaga sina tilldömda spö, gick det honom djupt till sinnes, att han genom sina många tjuvnadsbrott skulle gå miste om det gratial, som han efter sitt avskedstagande skulle haft rätt att uppbära, ifall han hållit sig på dygdens väg. "Hå hå ja, mett grasial!" mumlade han. "Haa ska du fau dett grasial!" lovade "tjuvpiskan" och gegynte bearbeta Pamps ryggstavla.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Nils Knutsson.
Uppteckningsår: 1932 *Född år* 1827 *i* Kläcklinge, Kalvsviks

Död år 1910 i Västerbotorp, Bosegård,
Urshult.

Uppteckningen rör

Stölder på Kläcklinge.

5254

44

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På 1840-talet kommo tjuvar flera gånger till Kläcklinge för att stjäla. En gång togo de hos bonden Knut Nilsson flera stycken kopparkättlar samt tennfat jämte andra varjehanda saker. Bondens dräng, Karl Petersson, blev bestulen på alla sina kläder. Endast ett trasbylte, som drängen hade förvarat i sin klädeskista, och vilket innehöll tolv rikstaler banko, blev till drängens stora glädje av tjuvarna ratad. En annan gång, då tjuvarna Gylfe, Pamp och Pelle, Pamps son - Pampa-Pelle- landstigit på ön för att stjäla, släppte Knut Nilssons son, Nils, ett par ilskna hundar, som han brukade hålla bundna, lösa och eggade dem att anfälla tjuvarna, vilka - då de funno sig vara upptäckta - skyndsamt hastade till sina båtar och rodde bort från ön.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Hörsägner och hägkomster av
upptecknaren.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1884 *i* Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Mördaren Johannes Husberg.

Skriv endast på denna sida!

Strax före jul år 1888 mördade järnvägsarbetaren Johannes Johansson- Husberg en äldre kvinna, som bodde ensam i en liten stuga i närheten av Stutarehallar, Stutare-slätt, Väckelsängs socken. Husbergs motiv till mordet var, att gumman helt sällsamt frågat, om Husberg var far till ett barn, som en i närheten av gummans hem boende ogift kvinna hade tillsammans med en annan av de fem bröderna Husberg. Denna gummans fråga retade Johannes Husberg till den grad, att han under sin hemfärd från Kvarnmåla gäst-givaregård, där han varit och köpt hem brännvin till julen, beslöt att uppsöka gummans hem och mörda den gamla. En halvvuxen pojke, som han träffade, åtog sig att för tjugo-fem öre visa honom vägen till gummans bostad. När Husberg under skydd av nattmörkret kom fram till stugan, fann hann dess dörr låst, varför han vig som en vessla, hoppade upp på kojans torvtak och klättrade genom skorsten ner i stugan, varefter han mördade den stackars gumman. Efter fullbordat dåd gick han samma väg som han kommit ut, men glömde medtaga den kniv, varmed han tagit livet av gumman. När Husberg fram på morgonsidan kom

5254

till sin fader, Johan Husberg, som bodde på ett på byn Frössjöhults utmark liggande litet torp, kallat Hätteryd, beläget ungeffär tio minuters väg sydost om Oxhall, var han sig fullkomligt lik, och först efter nyår fick den gamle kännedom om, vilken gräslig förbrytelse hans son begått. Husberg, som den andre januari 1889 häktades, och som på grund av de mot graverande bevisen-- pojken som visat honom vägen till gummans stuga och den iden mördades bostad funna kniven -- slutligen fann för gott att bekänna , blev av Konga häradsrätt, inom vars domvärjo mordet begåtts, dömd till döden, men fick av Göta hovrätt sitt straff nedsatt till livstids straffarbete. Han dog på långholmens strafffängelse år 1910 , nära 62 år gammal.

46

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5254

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV*Landskap:* Småland . *Upptecknat av:* Frans Petersson.*Härad:* Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.*Socken:* Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter*Uppteckningsår:* 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla, Urshult.*Död år* 1929 *i* Smöramåla, Urshult.*Uppteckningen rör*

Tre dråp i Rössmåla.

Under en tidsrymd av trettio år beginngos i Rössemåla icke mindre än tre dräp, alla under rusets inflytande. I början 1850-talet blev på ett torp under Rössmåla Lillegård en person, kallad "Schaavan" (Svarvaren), medels en på honom kastad sten ihjälslagen av en son till bonden Karl Hjertonsson, Rössmåla Lillegård. Dräparen blev häktad och fick straff. I början av 1870-talet blev kronotorparen Johannes Zaar (en son till den i föregående uppteckning nämnde giftmördade soldaten Zaar), Linnekälla, Linnesmåla, Väckelsång, medels en i huvudet på honom kastad sten ihjälslagen av soldaten Peter Daniel Bergström Fornander från Drakamåla, Urshults socken. Detta dräp begicks på ett under Rössmåla Stengård liggande torp, vars ägare, "Truta-Paul" kallad, idkade smyghandel med brännvin. Dräparen, som var bror till den i föregående uppteckningar omnämnde starke beväringen Magnus Bergström från Jätsberg, Jät, avvek från orten, troligen till Amerika. I början an 1880-talet blev bonden Nils Johan Håkansson, Rönnekulla, Urshult, ihjälslagen av en torparens son från Rössemåla. Det två stridande hade räkat idelo på en till Rössemåla Lillegård hörande lägenhet, kallad "Beakelunn" (Björkelund) vilken lägenhet innehades av en bagerska, handelsidkerska och kaffeinnehavarinna, kallad "Kräm-Hanna", född år 1829, död 1898. Enär den ihjälslagne mannen under långa tider varit en skräck för orten, fick dräparen, som under slagsmålet blott velat värja sig, inget straff.

5254
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Britta Nilsdotter
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla, Urshult.

Död år 1929 *i* Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Soldat Zaars död.

För Trehöra Östregård och Rössmåla Lillegård, vilka gårdar under indelningsverkets tid utgjorde ett rotehåll, tjänste under 1800-talets mitt indelte soldaten Zaar. I början av år 1860 hade den vid denna tid pensionsmässige knekten ämnat begära afsked från krigstjänsten, men ändrade sig och beslöt att tjäna i tre år till. Zaars ene son, Håkan, ivrade mycket för att få övertaga fadernstjänst och torp, varför han fann det angeläget att få den gamle urvägen. En gång, då sonen spenderat brännvin på fadern, blev den gamle svårt sjuk men lyckades dock komma sig. En kort tid därefter begav Håkan sig iväg till Kvarnmåla gästgivaregård för att köpa brännvin. När han på eftermiddagen återkom till faderns stuga, hade han en granne med sig. Håkan letade fram ett brännvinsglas samt smör och bröd, varefter han begynte spendera brännvin på såväl grannen som fader. De tre männen söpo ur samma glas. Håkan bredde en stor smörgås, vilken han klöv mitt itu, varefter han räckte fadern den ena halvan, medan han själv böfjade äta av den andra. En kort stund därefter fick soldaten gräsliga magplågor, vilka slutade med hans död. Medan han, liggande på golvet, där han kastade sig, vred sig som en mask, yttrade han till grannen. "Ja haa äjn gång förut blett dauliä au Haukena bränning."

Fya ja baa gau igönom dåjn häane pääsen mä, ska ja nock ajta mebå få hänen å hans fölle! Zaar dog emelertid. Vid obduktionenav hans lik fann läkaren i mage så pass mycket gift, att han ansåg, att detsamma kunnat räcka till att taga livet av sju personer. Håkan Zaar blev häktad såsom starkt misstänkt för att ha tagit sin fader av daga. Under den påföljande rannsakingen med den häktade vittnade den i supegillet i Zaars stuga deltagande grannen, dels att de tre männen supit brännvin ur samma glas och att far och son ätit av samma smörgås, dels vad soldat Zaar under sin döds - kamp yttrat. På grund av att fullt tillräckliga bevis på, att Håkan giftmördat sin fader, ej kunde förebringas, blev den häktade frigiven och saken ställd på framtiden. Den allmänna uppfattningen om detta mord var, att Håkan som gjort sig känd som en råbalkad kanalje och stor filur, haft gift dolt i sin ena hand och lagt det på ena äändan av brödskivan, innan han breddade smör på densamma.

Sedan hade han i grannens åsyn delat smörgåsen och räckt den del av densamma som innehöll giftet, till fadern, varefter han själv ätit upp motsvarande hälft. Strax efter sin frigivning ur fängelset var det Håkans avsikt att bosätta sig i hemorten, men då han fann folkstämningen där i Rössmälabygden till ytterlighet uppretad emot sig, lämnade han Urshult och begav sig nedåt Skåne. Den så oförmodat hastigt borttryckte soldat Zaar gick en kort tid därefter igen.

5254
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smoramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Pål Svensson.
Uppteckningsår: Född år 1829 i Smoramåla, Urshult.

Död år 1906 i samma by.

Uppteckningen rör

När Höne-Pella Älingen stoppade barnet
in i bakugnen.

En tidig vintermorgon i slutet av 1840-talet kom Pål Svensson i Smöramäla till Höne-Pelles gård för att hjälpa Pelle att tröska. När han kom fram till stugan och genom köksfönstret tittade in i det av en flammande bakungsbrasa upplysta köket, fick han se, att Höne-Pelles dotter, Äling (Elin) kastade sitt undre föregående natt i löndom födda barn in i brasan. Pål Svenssons bror, Samuel Svensson, Född är 1824, död är 1918, brukade ofta möta glosen, som sedan urminnes tider tillbaka brukar visa sig för nattvandrarna, när dessa befara vägen Rössvik- Plogatorpet.

ACC. NR 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.

Socken: Berättat av F.d.soldaten Peter Johan Rydberg.

Uppteckningsår: Född år 1829 i Smöramåla, Urshult.

Död år 1906 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

"Höne- Pelle" som sköt garvare Nordkvist.

Skriv endast på denna sida!

Cirka fyra hundra meter nodrväst om Möllekulla gästgivaregård och i omedelbar närhet av Möllekulla berg låg en liten bondgård, som ägdes av en bonde, kallad Höne-Pelle. Nere i Rössvik och tätt invid den plats där vägarna Urshult Liskön och Urshult- Jät mötas, låg en liten stuga, i vilken en garvare vid namn Nordkvist bodde. Under ett besök, som Nordkvist gjort hos Höne-Pelle, hade de två männen råkat i delo med varandra, varvid Pelle ryckte till sig sin laddade bössa. Sydost om berget och ett fyrtital meter från detsamma stå två tämligen stora stenar på lut mot varandra, bildande en grotta, lagom stor att rymma en karl. I denna grotta sökte Nordkvist gömma sig för sin förföljare, men Höne-Pelle varseblev honom i hans gömställe och sköt honom.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla, Urshult.

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Tattare.

5254

En tattarekvinna kom en dag på 1850-talet in i en bondstuga i Rössmåla Lillegård och tiggde bröd. Gårdens ägare, Bengt, Blekings Bengten kallad, tog fram en brödkaka, varefter han fattade en kniv och gjorde sig redo att skära kakan mitt itu, ty han tyckte att tattarekvinnan borde vara nöjd med halva kakan. "Å, faa, låt kakan följa!" bad tattarekvinnan. "Ja hong ska fau följa!" sa bonden och lade undan brödkakan, och den oförsynta tattarekvinman fick gå sin väg utan bröd.

Åtta stycken tattare, män, kvinnor och barn, kommo en dag in i en av stugorna i Rössmåla Storegård och begärde mat, som de också genast fingo. Sedan de alla hade ätit sig mätta, fordrade de i hotfulla ordalag få matpåse med sig. Gårdens ägare läg i den med sparlakan omslutna sängen och vilade sig. "Ja, ja ska ge ere matpåse!" röt bonden och drog undan sparlakanen, varefter han hoppade ut på golvet och jagade tattarna på dörren.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland . *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla, Urshult.

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

"Tysken i Haumman."

Ett stycke norr om byn Rössmåla Storegård järnvägsstation ligger inne i skogen en liten gård, kallad Hamman (på folkmålet Haumman). Här på denna lilla gård bodde på 1850-talet en tysk, som var brännmästare. Huruvida mannen var född i tyskland eller född i Sverige av tyska föräldrar är ^okänt. Så länge bränvinsbränningen fick fritt pågå, var tysken i Haumman en mycket eftersökt och anlitad brännmästare. När mannen begav sig ut i ^bygden för att bränna, förde han med sig ett stycke "mekoåje" (merkuriom), varpå han ständigt guatade och tuggade. Tysken i Haumman var en fridsam man, som helt obemärkt framlevde sitt liv.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Pettersson.

Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter

Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 i Rössmåla, Urshult.

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

En torpare änka med gammaldags blenda lynne.

Den i föregående uppteckning omnämde torparen Bergström under Jätsberg hade en dotter, Anna Kajsa, född år 1823, som i början av 1850-talet blev gift med en torpare, Johannes, som bodde på torpet Hällängen (Den heliga ängen?) under Trehörna Norregård. Sedan Anna Kajsa blivit änka, skötte hon under ett tiotal år på egen hand det ganska stora torpet. Norr om Hällängen låg ett annat torp, som arrenderades av en torpare vid namn Johan Zaar. En gång kommo Anna Kajsa och Johan Zaar i delo om en mellan deras gående gärdesgård. Slutet av denna tvist blev, att den över sextio år gamla Anna Kajsa gav sin fjorton år yngre granne ett grundligt kok stryk. Anna Kajsa dog år 1905 åttiotvå år gammal.

5254

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald *Adress:* Smörmåla, Urshult.
Socken: Jät *Berättat av* Nils Knutsson.
Uppteckningsår: 1932 *Född år* 1827 *i* Kläcklinge, Karlsvik.

Uppteckningen rör

Död år 1910 i Västerbotorp, Bosgård.

En stark beväring.

Skriv endast på denna sida!

En under Jätsgergs herrgård boende torpare Bergström, född omkring år 1790, hade många duktiga barn, såväl pojkar som flickor. En hans son, vid namn Magnus, exerceade år 1848 och var under den korta värnpliktstiden kamrat med berättaren till denna uppteckning. Samma år exerceade en yrkesbrotare från Norrvidinge härad. En gång då beväringarna höllo rast frågade en av regementets högre officerare, vänd mot pojkarna. "Finnes det här på regementet någon, som vågar taga ett kravatag med den här brottaren, så må han nu stiga fram och anmäla sig!" Den stake Magnus Bergström, steg genast fram. "Ja vauga!" sa han. "Ja ä hela Jäts Fäsamling." Bergström var den ende beväringen från hela Jäts socken. Efter en kort men häftig strid slog Bergström yrkesbrottaren från Norrvidinge till marken.

5254

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland . *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Hössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör Död år 1929 Smöramåla, Urshult.

"Staaka - Johan ÅLisbet".

I Dansamaula (Degersnäs) låg den lilla stuga, som hyste "Staka-Johan" och Lisbet, hans hustru. Staka-Johan köpte och tiggde av ortens garvare en del ox- och kohorn, av vilka han tillverkade matskedar, fjällhorn, kammar m.m. Dessutom brukade han koka skobek, göra borstar, tillverka kryllhår o.s.v. Ibland gav han sig ut på långfärder för att försöka sälja sina tillverkningar. Under dessa fotvandringar, vilka ofta togo en hel vecka i anspråk, var Lisbet följaktig delande ljuvt och lättmed sin make. Johan Stark var på sin tid Urshults styvaste svärjare. Till varje ord, som han under ett samtal yttrade, kommo minst två svordommar. Under barnens uppväxttid rädde i Starks hem ett fruktansvärt armod, vilken omständighet tvingade den eljest genoärlige mannen att falla för frestelsen att tillverka och utprängla pengar, vilka dock voro så illa gjorda, att de med lätthet kunde skiljas från svenska statens mynt. En dag kommo länsman Fornander och en av Urshults sockens fjärdingsmän in i Staaka-Johans stuga för att hålla förhör med Johan och lägga beslag på den stöpform, som Johan under penningtillverkningen använt. Johan blev förklarad häktad, men stöpformen kunde trots länsmannens ivriga sökande ej påträffas. På grund av att krono-

betjeningen ej var i stånd att framskaffa de verktyg eller de materialer, som Johan under sin penningstöpning begagnat, räckte de övriga bevisen om falskmyntning ej till att få den häktade fälld, varför Johan måste frigivas. Efteråt sa Staaka-Johan barn: "Di (länsmannen och fjärdingsmannen) läjtade inte väl hää, nå di läjtade ätte moet (stöpformen). Di läjtade inte unne faasteståjnen." I slutet av 1860-talet eller i början av 1870-talet dogo två av Johans barn. Johan snickrade två kistor till de döda, varefter han drog de båda liken på en kärra den en och en halv fjärdingsväg långa vägbiten till Urshults griftegård. En gång hade Staaka-Johan fått för sig, att han skulle tillverka en evighetsmaskin, en plan som han dock snart uppgav. Söväl Johan som Lisbet åtnjöto alltid god hälsa. Händet någon gång, att Lisbets matlust sviktade, skaffade hon en lus, som hon lade på en smörgås, varefter hon blundade, medan skyntsamt åt upp anrättningen. Så snart som detta nu var gjort, kunde hon påräkna att hon skulle "fau traunad te pultingen" brödkakor. Lisbet plägade varje sommar gå omkring på ängarna och samla medicinalväxter åt apotekaren i Tingsryd. På våren, innan isarna smälte, gick hon på kärr och myrar och plockade de vid den tiden mogna tranbären. Emellanåt gick hon omkring i bygder och sålde vetebröd och plockagrisar och -förejul-julgubbar, som bakats av vetedeg. Johan Stark dog år 1901 och Lisbet år 1908.

5254
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: ~~Öland~~ Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult .
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

"Prövan."

"Prövan" -- hans egentliga namn var Adam Månsson -- var född något av ären mellan 1800 och 1810. Adam Månsson var en förskräcklig hustruplägare, som på alla upptänkliga sätt pinade sin stackars äkta hälft. Ibland tvingade han sin hustru att dra slipstenen, medan han slipade den kniv, varmed han -- enligt sin uttolkade hotelse- hotelse skulle slakta sin gunna. Den stackarshustrun var ödmjuk och undfallande och klagade aldrig. En morgon rodde han ut med henne till en ute i Åsnen ligande holme, där han satte henne i land varefter han rodde hem. Följande kväll rodde han ut till holmen för att se till sin hustru. "Haa dan vatt dryä?" frågade "Prövan" den på en sten påholmen sittande stackars kvinnan. "Jaa," kom svaret. "Han haa vatt så längå så." -- "Natten bliä nock möet längå!" sa Adam, varefter han vände sin båt, lämnade hustrun kvar på holmen. Vedernamnet "Prövan" gjorde denne elake man skäl för.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland . *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald . *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Helena Anderssdotter
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1843 i Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Nu boendesi Sjöalycke, Urshult.

"Paten."

5254

För omkring sjuttio år sedan bodde i Olofslycke, Urshult, en äldre man "Paten". Varje dag, såväl sommar som vintern, höll Paten till på den norr om Olofslycke liggande Rösjöh, där han syslade med fiske. Varenda dag året om hade gubben en av ulliga fårskins tillverkad rock (pate) på sig. På vintern hade han fårskinnsrockens ulliga sida inåt, men på sommaren utåt. Hur varmt det än var, bar han likväl paten på sig. "Paten fri äjn mot väamen likavoät som mot köllän," menade gubben.

59

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* En på ett torp inder Mölle-
..... kulla boenda gumma Eva.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1822 *i*
..... Död år 1900.

Uppteckningen rör

"Lommevällingen."

En höstdag på 1870-talet var sagesmannen till denna uppteckning- Eva- på besök i en på norra Mienstranden liggande, halvt fallfärdig liten stuga i vilken en tiggekäring bodde. När Eva trädde in den bofälliga kojan, stod tiggé - käringen bröddvid spisen och rörde mjöl i en på eldhärden stående trebent vällinggryta. Så snart innehållet i grytan hunnit bli färdigt, tog gumman fram två lerskålar, vilka hon fyllde med välling, varefter de båda gummorna begynte äta av densamma, "Dä ä Ånja goa välling, du haa lojat te", sa Eva, sedan hon sväljt ett par skedblad av lerkoppens skollheta innehåll.

"Jaa. Hong kan inte gäana smaka bättä, an va hong göa", menade tiggekäringen. "Ja haa koot (kokt) na pau min lös-lomme som ja pläe läjga dåj säjlbita i, som ja fau, nä ja gauä ä tiggä. Si, ja haatänt tvätta an räjnä nu."

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla. Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössmåla.

Uppteckningen rör Död år 1929 den 3 september.

Silkessmuggling.

Skriv endast på denna sida!

5254

61
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I början av 1830-talet blev Gustav Söderström ägare till 1/3 mantal Odensvallahult Norregård. Gustav Söderström var nära släkt med hattmakarna Söderström i Stockholm. På 1830-talet smugglade nämde Söderström silke till sina släktingar hattmakarna Söderström. Bland de Urshultsbönder, som Gustav Söderström lejde att forsla silke till Stockholm, nämnes Anders Magnusson, Rössmåla, Upptecknarens mormors far, som dog år 1848. De till Stockholm smugglade silkespackarna voro ej större, än att de kunde döljas i förböndernas äkdynor. Var silket hämtades, om det var på Hallands eller Blekingekusten, är obekant. Gustav Söderström skulle hålla förbönderna skadelösa, ifall smugglingen skulle ha råkat sluta olyckligt,. Smugglingen lyckades. Om ovannämde Anders Magnusson var med om mer än en smuggling är känt.

5254

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult. Berättat av: Sven Löving.

Uppteckningsår: 1932. Född år 1855 i Urshult.

Uppteckningen rör

Nuboende i Urshults stationssamhälle
Urshult.

Älvaleken.

En Helga torsdag för ungefär ett hundra femtio år sedan, då Urshults sockens ungdommar enligt traditionellt bruk besökt Tingås kyrka och på återvägen därifrån nått fram till den lilla byn Fyrnan, anordnade där i en därstädes liggande stuga en danstillställning, varunder den sällskapet medföljande despelmannen begynte spela älvaleken. Denna lek som endast de mest inbitna fiolspelare voro i stånd attt lära sig, var ytterst farlig att spela, ty hade en spelman väl kommit att spela denna lek, var han fullständigt ur stånd att upphöra med spelet, och de dansande paren blevo så tjusta av älvalekens mystiska trollmakt, att de tvingades att fortsätta dansen så länge spelandet pågick. Sedan dansen en god stund pågått inne i stugan, förflyttade däjässällskapet sig så småningom ut på stora vägen och vidare förbi Drakamåla och Kroksjömåla i riktning mot Tingsryd. Då de dansande paren omsider hunnit fram till den öster om Krokslömåla Västergård liggande gölen och just stodo i begrepp att från den lilla sjöns yttersta strandbank dansa rakt ut i dess svala bölja, kom från Tingsrydshället en vägfarande, som förstod i vilken fara de dansande svävade, varför han skyndsamt drog upp sin kniv och avhögg despelmannens fiolsträngar vilket hade till följd att den gruvliga dansen med ens upphörde och dess

deltagare räddades från en säker död.

Den plats, där den från Vämboö kommande Boijevägen möter vägen Urshult - Jät, benämnes sedan urminnes tider tillbaka Plogatorpet. På en på kort avstånd från denna plats belägen gård hade man en lördagskväll anordnat en danstillställning, varunder den vid nöjesfästen medverkande fiolspelaren redan vid tillställningens början spelade upp älvaliken. Följande söndagseftermiddag, då de efter högmässogudstjänstens slut från Urshults kyrka hemvändande gudstjänstdeltagarna gingo förbi Plogatorpet, visade det sig, att alla de i danstillställningen deltagande ungdomarna hade efter tjugo timmars oavbrutet dansande efter hand slitit upp skosulorna, fotbladen, benen och bälten, varefter endast deras huvuden återstodo, vilka fortfarande hoppade vilt omkring i takt efter fiolens toner. Den gången hade ingen utomstående person kommit tillstädes för att avskära spelmannens fiolsträngar.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult. Berättat av: Bror Strand.

Uppteckningsår: 1932. Född år 1891 i Karatorp, Urshult.

Uppteckningen rör Nu boende i Urshults stationssamhälle
Urshult.

Spelmän i Urshult.

5254

64

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För hundra år sedan levde i Dunshult, Urshult den mycket framstående spelmannen Spel- Nisse, som plägade spela såväl på bröllopgårdar som i lekstugor. Hans dotter Lisa, som i mitten av 1850-talet blev gift med smeden Johan Holm, Buskahult, Spelade på alla möjliga nöjestillställningar, där hon blev bjuden att medvärka. Lisas ene son, sedermera indelte soldaten och tunnbindaren F. A. Strand, född år 1860, var i unga år en inbiten spelman, men fick på gamla dar motvilja för musiken. Strands son, allmogespelmannen Bror Strand, född år 1891 är numera en av Kronobergs län mest framstående spelmän. Han har upptecknat en hel del gamla låtar från såväl Urshult som Allmundsryd.

5254

65

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spelmannen "Fyån- Pelle". Fyån- Pelle, som var född under något av 1800-talets allra första år, var i början av 1830-talet boende i Fyrnnan men blev på grund av nöjes och annat uteliv snart utfattig. Det påstås, att Fyån- Pelle, som var en mycket framstående fiolspelare, någonsång spelat älvaleken. Lika slapp och loj, som gubben Pelle alltid var, blevo hans barn. Hela hans släkt syntes vara dömd till fattigdom.

Andra framstående spelmän voro: Detre Anderssonerna på Förarm, Håkan och Magnus Petersson i Fålaboda samt Ingrid i Hejden, Vämboö.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.

Socken: Urshult. Berättat av: Sven Magnus Adamsson.

Uppteckningsår: 1932. Född år 1856 i Rössvik, Urshult.

Uppteckningen rör Nu boende i Möllekulla, Urshult.

Spelmannen Ros-Kalle.

Spelmannen Karl Andersson - Ros. -Ros-Kalle - född i Urshult år 1849, död i Örnshult, Urshult år 1901, var oaktat attt han var vänsterhänt synnerligen skicklig i att kunna hantera dragspel eller bäljaspel. Efter de varje år förekommande beväringmönstringarna plägade de vid dessa kropsbesiktningar från exercis frikallade ynglingar "sala" (sammanskjuta) en del pengar, vilka skänktes till de ynglingar som blevo uttagna till värnplikt. För dessa pengar lejde beväringarna en spelman, vilken under pojkarnas marsch från Urshult upp till Kronobergshed före den på två led formerade truppen av unga krigsmän. Från Urshult gick beväringarnas marsch över Jät, Kråketorps gästgivaregård, Villtofta, Öja och Alvesta till Kronobergshed. År 1877, det år då sagesmannen till denna uppteckning exercerade, gick spelmannen Ros -Kalle i spetsen för Urshultsbeväringarna, och fastän han under den ganska långa ansträngande marschen ständigt läte sitt dragspel ljuda, gick han likväl så fort, att många av beväringarna knappast orkade hinna med.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petresson.
Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. Berättat av: Sven Karlsson Hultbom.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1843 eller 1844 i Urshult.

Uppteckningen rör

Död år 1926 i Sannahult Lillegård,
Urshult.

En västgötaknalles död.

En vinterdag -åratalet obekant - kom en kringvandrande västgötaknalle till Möllekulla gästgivare gård. Efter enstunds uppenhåll därstädes begav han sig iväg utåt bygden, men på kvällen återkom han till gästgivaregården för att där övernatta. Följande morgon var knallen försvunnen. En värdag sedan Åsnen blivit isfri, fann man knallens lik, som av sjöns böljor blivit uppkastat på ett stengrund utanför det väster om byn Rössvik liggande Rättsholmen. I början av 1850-talet var sagesmannen till denna uppteckning, Sven Karlsson- Hultbom, "lätaneå" (sockenpojke) hos dåvarande gästgivaren på Möllekulla. En dag blev han av sin husbonde tillsagd att följa med denne ut på sjön för att fiska. "När gästgivaren- en vid denna tiden till åren kommen man- och hans lille följeslagare kommo roende längs Rättsholmen, yttrade den gamle, tidvis trumpne mannen till Sven: "Dåa boåte påu Sjöaskäavet hette dåj gång åjn knalle, som gautt ne se å sänkt se." Enligt Hultboms utsago rådde bland 1850- talets Urshütsbor den meningen, att nämde knalle blivit rånmördad , varefter hans lik blivit stoppat ned i en vaka på den vid tiden för kanalens försvinnande körsäkra isen. Sedan hade det av det i denna del av sjön rådande strömdraget blivit fört till den plats, där det hittades.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.

Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöråmåla, Urshult.

Socken: Urshult. *Berättat av*

Uppteckningsår: 1932. *Född år* *i*

Uppteckningen rör

Lantmätning och "ängamaulau".

De i Urshults östra del liggande, numera till en skolrote sammanförda byarna Degerhaga, Rönnekulla, Drakemåla, Fyrnnan, Bredaslätt, Hallaslätt, Olofalycke, Örnhult, Dansamåla (Degersnäs), Jungfrumåla, Skallerlid och Sjöalycke kallades fordom "Schältbältan". Till dessa byar hör en väster om Ulfsjön liggande, många hundra tunnland stor utmark, som kallades "Skiften" eller "Skeftåna". I slutet av 1839-talet eller början av 1840-talet blev denna utmark av lantmätare uppdelad, vid vilken förrättning varje av de här uppräknade byarna blev tilldelad ett visst utmål av den av moränbackar och myrmarker bestående "Skiften". Sedan varje by fått sin andel av denna utmark, Råkade på grund av en av lantmätaren begången felräkning ett sjuttio tunnland stort område. Denna skiftningsförrättning, som givetvis blev ganska omständig, råkade taga längre tid i anspråk, än vad lantmätaren beräknat, vilket gjorde, att lantmätarens till platsen medförda matförråd tog slut, varför han under den sista förrättningsdagen fick svälta. När det blev midags tid och de vid förrättningen närvarande bönderna slog upp sina matspann och började äta,

delade bonden Lasse i Sjölycke sin matsäck, som bestod av ost, bröd och brännvin, med lantmätaren. Såsom erkänsla härför gav lantmätaren Lasse det överblivna, sjuttio tunnland stora jordområdet. Denna händelse att Sjölyckebonden fick sjuttio tunnland jord för en middag, är ännu känd av en del äldre Urshultsbor.

Längs rägångarna mellan de till byarna på Vämbo hörande utjordarna, som ligga mellan Sannahult och Bosmåla och på båda sidor om den mellan Vasabro och Plogatorpet gående Bojevägen, visade sig fordom nattetid osaliga "ängamaulare" (lantmätare), vilka ideligen sprungit fram och tillbaka och "skringlade" (skramlade) med sina kedjor, under det att de skrek: "Räjt! Oräjt! Räjt! Oräjt!"

Upptecknarens faster, hustrun Eva Johannesdotter, född år 1840 på ett på byn Bøsegårds utmark liggande torp, kallat "Bosmåla backe" eller "Backen", brukade säga, att hon flera gånger hört ängamaulare, vilka på grund av sina under hemmansklyvningar och rägängastackningar

begångna orättvisor ej kunde få ro i sin grav. En piga, som en mörk senhöstkväll gick ut för att möta sin fästman, råkade i närheten av det på Segersnäs utjord liggande Gråsen ut för en dylik "ängamaulare", vilken under ropen:

5254

"Räjtt! Oräjtt!" tre gånger eftre varandra lyfte henne
över en nära tre alnar hög gärdesgård. På vägen mellan
Bosmaula backe och Plogtorpet höll fordom ett spöke till.
detta spöke, kom från Vämboöhället och gick mot Plogatorpet
varefter det fortsatte mot Urshults kyrka.

70

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 i Rössmåla, Urshult.

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Hur klockaren räddade prästen.

En präst, som var mycket morsk och stursk av sig, begav sig engång ut på en åktur. När han hade åkt ungefär en halv mil, fick han se en bondskjuts som helt sakta förflyttade sig framåt i samma riktning, som prästen färdades. "Kör ur vägen!" tillropade prästen den andre skjutsens körsven, en bonde, vilken såsom svar på prästens uppmaning genast stannade sin dragkamp och med hatten i hand och ödmjukt bugande höll såväl sin häst som vagn åt sidan medan prästen jagade förbi. Strax därefter hann prästen upp en annan bondskjuts, som ävenledes höll ur vägen för den andlige. Men när en tredje skjuts blev av prästen uppmanad att köra ut på vägkanten, ställde dess körsven sin häst och vagn tvärs över vägen, varför prästen blev nödsakad att stanna. "Vem är du, som vägar spärra igen vägen för mig?" frågade den andlige, röd av ilska. "Ser du inte att jag är präst? -" Nog ser jag, att du är präst, men du vet inte att jag är kung", svarade den andre. Den nyss högmående prästen blev nu med ens ödmjuk och bad med tårar i ögonen och liggande på sina knän kungen om tillgift för för sin mot honom visade fräckhet. "Jag vill pröva dig innan jag bestämmer mig för, om jag skall straffa dig eller icke", svarade kungen. "Kan du i morgon vid den här tiden svara på tre frågor, som jag då skall ställa till dig, skall jag

låta dig gå fri, men kan du ej svara, kastar jag dig i kistan (fängelset). Den förr kavatige prästen fick under följande natt icke en enda blund i sina ögon, ty han var ej något ljushuvud, varför han mycket väl visste, att han ej kunna besvara kungens tre frågor. Tidigt nästa morgon gick han, mycket illa till mods, till socknens klockare och omtalade för honom sitt oförmodade stora iräkade bekymmer. "Det där är väl för katsingen ingenting att sörja över", menade klockaren. "Jag skall gå till kungen och svara för dig."

Samma eftermiddag stegade klockaren intill kungen. "Hur djupt är havet?" lydde kungens första fråga till den förmente prästen. "Ettstenkast", svarade klockaren kort. Ty en sten utkastad i det samma, stannar ej, förrän den nått botten. "Hur långt är det mellan öster och väster?" lydde andra frågan. "En dagsresa, ty på morgonen går solen upp i öster för att på kvällen gå ner i väster." -- "hur mycket är himmelen högre än jorden?" lød tredje och sista frågan. "Så mycket högre, som en setfjöl är högre än en pall", svarade klockaren. "Ty Gud skapade himmelen sig till en setfjöl (stol) och jorden sig till en fotapall. Med dessa korekta svar lät kungen sig nöja och prästen slapp bli kastad i "kistan!"

En annan liknande historia lyder: När en gång en präst råkat förnäma en kung, blev han av denne uppmanad att besvara tre stycken av kungen till prästen ställda frågor. Kunde prästen ej nöjaktigt besvara dessa tre frågor, skulle han fängslas. Klockaren klädde på sig prästens kläder, varefter han gick till kungen för att svara i sin förmans ställe. "Vad kan den alsmäktige ej göra?" var kungens första fråga. "Han kan ej lugga en flintskallig gubbe", svarade klockaren. "Vad voro kung Davids styvaste stenslungare för någoting?" lydde andra frågan. "De voro vänsterhänta." "Hur mycket är jag värd?" löd kungens sista fråga. "Du är värd högst femton silverpenningar". Anser du mig ej vara värd mer?" undrade kungen stött. "Nej, ty vår frälsare såldes för trettio silverpenningar, och han var värd minst dubbelt så mycket som du." Med dessa svar förklarade sig kungen nöjd.

Enligt en annan sägen var det sju av kungen
uppställda frågor, som klockaren på sin förmans vägnar
besvarade. Dessa sju frågor och svar voro: "Vad är ett?."
-"En knäppe i en klocka."-"Vad är *två*?"-"Två ögon i en
hös(huvud)."--"Vad är tre?"--"Tre fötter under en potta
(trebent gryta)."--"Vad är fyra?"--"Fyra hjul på en vagn."
-"Vad är fem?"--"Fem fingrar på en hand."--"Vad är sex?"
-"Sex stenkrukor i kanans land?"-"Vad är sju?"--"Sju
stjärnor i en klunga."

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Allbo. Adress: Smöramåla, Urshult.
Socken: Härlunda. Berättat av Peter Johan Johannesson.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1849 i Västerbortorp, Bosegård,
Urshult, socken.

Uppteckningen rör Död 1904.

Härlunda kyrkas invigning.

När Härlundaboarna i början av 1800-talet byggde sig en egen kyrka, tyckte en del Västra Torsåsbor, att detta kyrkobygge var onödigt. Den dagen, togo Pelle i Boahylte (Bohult?) och en annan utsoknensbo, beväpnade med var sin stoppnål, plats på var sin sida om kyrkans dörröppning. Var tredje Härlundabo, som trädde in i detta nya Herrens tempel, fick, då han steg över dörrtröskeln, i sitt ryggslut ett stick av Pelles eller hans kamrats stoppnål. Så snart menigheten hunnit täga in i kyrkan, började gudstjänsten. Medan Härlundaborna helt andäktigt sjöngo Hsianna, sjöngo Pelle i Boahylte och hans kumpan gudlöst i "Hä a-l u n n a b o a n a ä låja! Däj ha sch ä a t a t ne sina kö ä ke mä tjära ä hau ä kokt beek!"

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson

Härad: Konga. Adress: Smösamåla, Urshult

Socken: Ljuder. Berättat av Karl Fuhr.

Uppteckningsår: 1932. Född år 1842. i Linneryds socken.

Nu boende i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

En pridikare i Ljuder.

5254

76

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På 1830- och 1840- talen var prästmannen Håkan Sjöström komminister i Ljuder. I en predikan, som han en söndag höll i Ljuders kyrka, yttrade han bland annat följande.

"Mänskan göä unnan får unnan nya sönnä. Dä ä mä henne som mä mina gamle mäa(märr). Mäana läjgå rauka pau rauka, ä mänskan läjgå sönn pau sönn.."

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kindevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Jät. *Berättat av:* Änkan Helena Andersdotter
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1843 i Rössmåla, Urshult.

Nu boende i Sjöalycke, Urshult.

Uppteckningen rör

Komminister Clarin i Jät.

Den i Urshults Socken Födde komministern, JohannesHåkansson Clarin, som ungefär ett halft sekel var komminister i Jät, var ej alls noga med sin klädsel. När den nu nittioårige undantagsänkan Helena Andersdotter Sjöalycke, Urshult, år 1851 övervar sin mormors, hustrun Ingrid Jonasdotter, född i Stengårdsslätt, Urshult, år 1772, begravning, fick hon, vid den tiden blott åtta år gammal, under det efter begravningen hållna vakenattsgillet sitta bredvid komminister Clarin. Därvid märkte hon, att prästen hade "stora bötä" på sina byxor. Clarin var ofta osams med sina församlingsbor, vilka på alla sätt drevo spe med den stackars prästen. När en bonde, som var Clarinssvurne fiende, engång skulle till komministern avlämna den spannmål, som denne i stället för kontant lön hade rätt att uppbära från varje hemman eller hemmansdel, bar nämde bonde den från hans gård i utskyld utgående sädesmängden - kappe räg - i en smutsig gammal skjortärm, som han flinande lämnade prästen. Komminister Clarin hade en syster, kallad "Klunka - Greta", som slutade sina dagar i Urshults sockens gamla fattigstuga.

5254
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petresson.

Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.

Socken: Berättat av F.d. Peter Johan Rydberg.

Uppteckningsår: 1932. Född år 1856 i Möllekulla, Urshult.

Nu boende i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Prästen som läste flickan, som efter döden "gick igen", till ro.

På 1860- talet tjänade på Möllekulla en i Urshults socken född flicka, som i lönndom födde ett barn, vilket hon -likaledes i lönndom - tog livet av. Vid denna tid hade gästgivarens på Möllekulla alla hästar angripets av en mycket smittosam hästsjukdom, varför gästgivare Gummesson blev av vetrenären i distriktet ålagd dels att skjuta alla sina hästar, dels att uppgräva och bortföra all fyllning och lös jord, som låg inne i stallen och utanför dess stenfot. Just som Gummesson avslutat denna utgrävning och inne i hållstallet börjat påföra ny fyllning, passade nämnda flicka på att idenna nya jord gömma sitt döda barn. Samma höst lämnade flickan sin plats i Möllekulla och reste upp till Alvesta, där hon fick anställning. Ett par år senare sjuknade hon och dog, och hennes föräldrar, som voro boende i Urshult, sörjde för, att hon blev jordad i sin hemsockens griftegård. Men knapt hade hon hunnit komma i jorden, förrän hon begynte spöka. Hon visade sig för de personer, som hon under sin tjänstetid i Möllekulla varit tillsammans med, och det såg ut, som om hon velat medela sig med dem, men ingen vågade utfråga henne. Ofta höll hon till i det ovannämnda hållstallet, där hon genom sin närgångenhet och klagolät skrämd de

5254

79

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

där varande hästarna halvt från vettet. Slutligen tillkallade gästgivaren Gummesson den i Urshult tjänstgörande "hjälpprästen", pastor Lövander, vilken medels dels i hållstalet, dels vid flickans på griftegården varande gravkulle utförda läsningen lyckades skaffa den döda ro.

Detta skede i något år i början av 1870- talet.

5254

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Änkan Britta Nilsdotter.
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1852 *i* Rössemåla, Urshult.

Död år 1929 i Smöramåla, Urshult.

Uppteckningen rör

En präst som ej hade reda på veckodagarna.

För mycket länge sedan fanns det en här i Urshult en präst, som ej alltid hade reda på, vilken dag som var söndag. En söndags morgon, när den till gudstjänsten i Urshults kyrka stadda menigheten kom farnade förbi Urshults prästgård, låg prästen uppe på ladugårdstaket, ivrigt sysselsatt med att laga det samma. "Va tänken I ere hän?" undrade prästen, när han fick se de kyrkklädda folkehoparna, vilka förbluffade stirrade på honom. "Vi ska gau dit ,då vi pläe gau om häldäsmoänana", svarade en grähärig bonde." "Då ä väl arri söndag i da?" sporde prästen häpen. "Jo, inte annat än va ja väjt, så ä dä at", svarade grähärsmannen." Gestockanas me, va däjn häana veckena haa asat i väj foät!" utbrast prästen. "Ja haa hat t fåå me, att vi ha baa lå ä dä(lördag) i da ." Därefter började prästen räkna efter, vad han och hans husfolk uträttat under den gängna veckan. " I maundäs ä tisdässcholte vi vauå gris, i onsdäs slajtade vi an, i toäsdäs koote (kokte) vi koåva, i fräjdäs ä i gauå lö ä dä aute vi opp dom. Jo, I han räjt", sa han till den grähärige bonden. "Då ä söndä i da. Ja ska nu foät kvecka me ne au taket hää äfölja mä ere boät te köåkena ä bjönna ta i höj mä ä predika."

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Helena Andersdotter
Uppteckningsår: 1932 *Född år* 1843 *i* Rössmåla, Urshult.

Nu boende i Sjöalycke, Urshult

Uppteckningen rör

Procentaren och hemmansjobbaren Sven Månsson.

5254

81
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På 1840-1870-talet levde i Urshult en procentare och hemmansjooobare vid namn Sven Månsson. Denne "Schen Mansen" lånade mot revers ut pengar, vilka skulle återbetalas på en på förhand bestämd dag. Förmådde låntagaren ej på utsatt dag gälda lånet, skrev Sven Månsson en nyrevers på lånesumman dubbla belopp, vilken revers den starskårs låntagaren, nödd och tvungen, fick underteckna. På detta sätt stog Schen Mansen 100 procents ränta. Därjämte var Sven Månsson en mycket verksam egendomsjooobare. Ungefär 1870 kom han på obestånd. På Växjö landskansli försälldes efter hand hans gårdar, av vilka ett par slogos bort för en obetydlig spotstyver. Detta hade till följd, att Schen Mansen till sist blev en fullständigt ruinerad man och fick sluta sina dagar istort armod.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Frans Petersson
Härad: Konga. Adress: Smöramåla, Urshult.
Socken: Tingsås . Berättat av Britta Nilsdotter
Uppteckningsår: 1932. Född år 1852 i Rössmåla, Urshult.

Uppteckningen rör

Bodde i Tingsryd året 1878.
Död 1929 i Smöramåla, Urshult.

En snål bondmora i Tingsryd.

På 1870- talet ägdes en av bondgårdarna i Tingsryd av en mycket snål och hård gumma. En torpare, som bodde på ett till hennes gård hörande torp, hade en gång på ett eller annat sätt råkat emot sig väcka hennes stora misshag. För att så fort som möjligt skulle kunna bli kvitt sin torpare och hans familj och få torpastugan, i vilken han bodde, utrymd, lät hon tagaut stugans alla fönster, varför torparen med hustru och barn blev nödsakad att under ett par nätter å rad lägga sig inne i en nära torpet befintlig stättbevuxen grandunge. Torparhustrun som var havande, födde inne i grandungen ett barn. För denna mot den fattiga torparfamiljen visade grymhet blev den rika bondänkan

åtalad och fick böta en summa pengar. Mot sin tjänare var hon snål och ogin. En dräng, som hon hade i sin tjänst, försökte en gång att förmå henne att bli bättre stämd mot sitt folk. När han en grå oktobereftermiddag såg henne gående i den till hennes gård hörande trädgården, svepte han en oxhud, som han lånat även slaktare, om sig, varefter han bort till gumman, fattade henne om livet och drog henne ner till den förbigående rinnande Bräkneån o framkommentill åbrädden hotade han, att kasta gumman i strömmen, därest hon ej heligt lova att förbättra husfolkets kosthåll.

Gumman, som trodde, att hon fallit i händerna på skam, lovade under tårar att uppfylla drängens alla önskningsar. Några dagar höll

hon genom att giva sina tjänare bättre mat sitt till drängen givna löfte, men sedan blev hon lika snål och hård som förut.

En gång när den här omnämde drängen skulle elda upp i den idrängkammaren befintliga gråstensspisen, blev han varse en stor bunta sköna fläskkorvar, som gumman hängt på en högt uppe i spisens skorsten varande "skiljetunga". Drängen, som givetsvis bra gärna ville sätta sig i besittning av den stora korvbunten, skyndade sig bort till ladugården, där han hämtade ett fång torra" fårarisakärva ; (avfåren avättna björklövskärvar) som han bar in i kammaren och kastade ovanpå spisbrasan. Lågorna från dessa antända kärvar foro slickande uppför skorstenens väggar, varefter de antände de färskalekäppar, på vilka korvarna hängde. Så snart som dessa käppar hunnit bli avbrända, föll korvbuntarna ned till drängen, som gömde dem i sin klädes kista. Den snåla gumman sörjde i långa tider bittert efter sina försvunna, till rökning avsedda korvbunta.

På ett litet torp under Hallaslätt, Urshults socken, bodde på 1870- talet en femtioårig man, benämnd Ru-Pelle, Denne Ru-pelle var i såväl Urshult som Tingås känd som en stor gyckelmakare. En gång, då han jämte ett par andra personer satt på en bierkrog i Tingås känd som en stor

gycklare. Engång, då han jämte ett par andra personer satt på en bierkrog i Tingseryd och drack öl, ingingo han och hans dryckesbröder ett sällsamt vad med varandra. Detta vad gick ut på, att Pelle skulle gå in till den snåla bondgumman och försöka tigga femtioöre av henne. Vadet gälde en kanna bier. Lyckades Pelle tigga till sig femtioöringen, skulle hans kamrater bestå bierkannen, men fick Pelle ingen tredaler, skulle han bestå drickat. Ru-Pelle stegade nu in till den stenrika, snåla bondänkan, tog på sig en gudsnådig uppsyn och bad gnällande: "Snälla, goa moå, ge me femti öre te åjna ting (en sak), som ja ä pocknöadå te å skaffa me! Ja våjt ju, att I pläen va åju läke (hjälp sam människa)."-- "Söte lelle Pelle!" jämrade sig gumman.

"Nån tockenstoå peng tya ja inte ge de, få si nu får nåavaranes haa ja inte så mäet som åjen röå styvå i min äjo." --"Då göå inte nåti dag," menade Ru-Pelle. "Nån brauska mä an (pengarna) ä då inte. Ja kan ju bli hää, te moå tya fau igen pengå--" Därvid tog Pelle av sig rocken, varefter han lade sig på en i rummet befintlig soffa, knäppte händerna samman över bröstet och slöt ögonen, allt i andäktig förbidan. Den snåla gumman, som fortast möjligt ville slippa sin våldsgäst, fann sig slutligen föranlåten

att skänka Ru-Pelle den begärda summan . Glad över sitt
lyckade knep skyndade Pelle tillbaka till sina på bierkrogen
väntande dryckesbröder. Han hade vunnit vadet.

En gång skulle Ru- pelle åtaga sig att tröska räg
ät en av sina grannar. " Ho möet vell du ha i tröskelön?."
undrade grannen."Dä bero pau, ho danä räjen ä", svarade
Pelle. "Ä an bra i ajsen, ä ja nöjdä mä hältena (hälften
~~av den urtröskade rägen), men ä an dauliä, taa ja alläi-~~
hop."

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson.
Härad: Kinnevald *Adress:* Smöramåla, Urshult
Socken: Urshult. *Berättat av:* Sven Magnus Petersson
Uppteckningsår: 1932 *Född år* 1858 *i* Degersnäs, Urshult.

Nu boende i Degersnäs, Urshult

Uppteckningen rör

"Schen i Bastramåla.."

För mycket länge sedan bodde i Bastaremåla en rik bonde bonde, som hette Schen. Inne i hans stuga funnos timrade sängar, vilka voro fyllda med jorä. Ovanpå denna hårt sammanprässade jord låg ett lager lång halm. Sängstammarnas yttersidor voro mycket snidade och "tekretadå". Schen i Bastramåla var mycket hjälpsam mot fattiga. Behövde en person låna en mindre penningssumma, gick han till Schen, som genast villigt hjälpte. Men betalade en hans låntagare ej på utsatt tid eller bestämd dag sitt lån, sa Schen till honom. "Jasau, du vell inte launa pengå au me flåjå gångå." En dag kommo ett par tjuvar till Bastaremåla för att stjäla. På stugans ena långvägg och tätt nedanför "ivåträjt" (stuguväggens översta timmerträ) fanns ett ungefär sex tum långt och tre tum högt fönster. När Schen, som låg på sin säng och genom fönstret blickade ut över landskapet, fick se tjuvarna nalkas, stötte han med buller pipan av sin bössa ut genom fönstret och lade an. Så snart tjuvarna förnummo, att Schen var mäktad att försvara sig och sin egendom, drogo de sig tillbaka.

(Denna historia har muraremästaren Sven Magnus Petersson hört av sin far, muraren Peter Svensson, född år 1818, död år 1908, vilken var uppbuxen i den ett stycke norr om Bastaremåla belägna byn Bäckaskog.)

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult.
Socken: Urshult. *Berättat av:* Peter Johan Johannesson
Uppteckningsår: 1932 *Född år:* 1849 i Västerbotorp, Bosgård
Urshult.
Död år 1904.

Uppteckningen rör

Bonden Nils Nilsson i Bosgård.

På 1850- och 60- talen levde i Västerbotorp Bosgård en bonde Nils Nilsson, av sin tids Urshultsbor mest känd under benämningen "Nessa Nessen." Denna Nessa Nesse var givmild mot alla behövande. På Nessa Nessens Tid gingo många fattiga barn omkring i gårdarna och tiggde. Sedan sådana barn hade hos Nessa Nessen fått äta sig mätta plägade den gamle, för humor upplagde bonden taga fram en kritbit och mitt på golvet rita en liten cirkel. Ville nu något av barnen ställa sig mitt på cirkeln och med ansiktet vänt från klockan stå stilla i entimma, belönades det av Nessa Nessen med Tjugofemöre. Någon gång hände det, att Nessa Nessen provade tiggare barnens ärlighet genom att lägga kopparslantar i deras väg.

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Frans Petersson
Härad: Kinnevald. *Adress:* Smöramåla, Urshult
Socken: Urshult. *Berättat av* Änkan Helena Andersdotter
Uppteckningsår: 1932. *Född år* 1843 *i* Rössmåla, Urshult.

Nuvarande hemvist: Sjölycke, Urshult.

Uppteckningen rör

Berättelser från Odensvallahult.

Daniel Danielsson, som på 1830-talet ägde Odensvallahult Södregård, var en mycket grym man. Tidigt en sommarmorgon smög han sig in i ett rum, där hans piga låg och sov, drog av henne täcket och lade en orm, som han lyckats fånga, på hennes bröst. Den stackars flickan rusade vettskrämd upp ur bädden, men blev lyckligtvis ej biten av ormen. "Då hära ska du fau gott au", sa hon till Daniel. "Byggningen hää ska brenna." Redan samma dag lämnade pigan sin plats, och en kort tid därefter brann Södregårdens mangårdsbyggnad ned till grunden. Hur elden uppkommit, blev aldrig utrönt. Två tredjedelsmantal Odensvallahult Norregård eller "Haragård" ägdes på 1850-talet av en fru, Maria Aspelin. Fru Aspelin var gift, men hennes man var en riktig odugling, varför han hade blivit ommyndigförklarad och hans manhaftiga fru utsed till hans förmyndare. Fru Aspelin hade sitt sovrum i mangårdsbyggnadens nedrevåning, och hennes man låg i en kammare i andra våningen och rakt över hennes rum. När mannen ville förtuta sin fru, satte han sig på golvet i sin kammare och trummade med sina stövleklackar mot golvet tilljor.

Fru Aspelin var en "årdningmänsk". Huru mycket spannmål råg och korn hon lett år än fick, skulle hon likväl alltid ha en "treing" (tredjedel) havra mjöl i brödet. En gång hade hon en dräng, "HaukenAnnåsen" (Håkan Andersson) från Rösssmåla, född år 1836: död 1930 i Berg, Urshult. Sedan han itvå års tid tjänat hos fru Aspelin, bjöd Sven Olsson (enmåg till ovannämde Daniel Daniel) honom tre rikstaler högre lön än Aspelinskan, varför han utan betänkande antog detta högre anbud. Sedan han i oktober lämnat "Hanagång", vistades han under friveckan hos sin mor, undantagsänkan Elin Karlsdotter, Rösssmåla Storegård. På kvällen den trettiöförste oktober lastade han sin med en hel del såväl vadmalsskläder som andra kläder fullpackade klädeskista på endrägkärren, varefter han begav sig iväg till Sven Olsson i Södregården. Vid hans ankomst till nämnda gård kom hans nyvordne kamrat, drängen Håkan Johansson, ut till honom, varefter de två jämnåriga ynglingarna buro Håkan Anderssons klädeskista in i mangårdsbyggnadens förstugu kammare, som utgjorde drängkammaren. Medan Håkan Andersson hängde sitt dyrbara spindelur på en i kammareväggen inslagen spik, drog den andre drängen eld på en tändsticka för att lysa, medan han sökte efter en i långhalmen i drängasängen gömd brännvinsflaska. Sedan de två drängarna avsmakat flaskans inne-

håll, skyndade de ut utan att märka, att den av Håkan Johansson bortkastade tändstickan råkat hamna i sänghalmen . Tio minuter senare stod hela mangårdsbyggnaden i lågor och brann på en kort stund ned till grunden. Ingenting av gårdens lösöre kunde räddas, och Håkan Andersson fick alla sina tillhörigheter, såväl kläder som spindelur uppbrunna." Du hade handlat klokast, ifall du hade stannat kvar hos mig ", sa fru Aspelin, när hon entid därefter träffade sin före detta dräng. Håkan Andersson sörjde länge bittert över att han lämnat fru Aspelins gård.

När de timmarmän, som efter andra eldsvådan i Odensvalla-hult skulle uppföra ny mangårdsbyggnad voro i färd med att knäppa syllarna till den den samma, spåde de ,att även denna byggnad skulle brinna.Denna förutsägeles grundade de därpå, att de, när de medels tunga, av masurbjörk tillverkade timmerklubbor slog fast de trädubbar, som voro avsedda att hålla husets fyra syllalängder samman,tyckte sig förmärka, att en lätt uppsteg ur dubbelhålen,. Nämda spådom har ännu ej gått iuppfyllelse.

Häradshövding Gustaf Burman, som under 1800-talets första hälft var ägare till Jätsberg, var en hjälpsam, av sina underhavande mycket avhållen husbonde. En dag, då han besökte de väster om torpen om herrgården liggande torpen för att skaffa sig kännedom om, hur hans torpare hade det, träffade han en tolvåring, trasigt klädd men ovanligt munvig torparepojke. "Vad gör din mor i dag?." frågade häradshövdingen, "Hong baka oppätet bröd,.." svarade gossen. "Vad menar du med att svara mig så där?" undrade godsherrn. "Ha dina föräldrar ej förbjudit dig att driva med gammalt folk?" "Dä ä sanning ja seå," svarade pojken och fick tårar i ögonen. "Moå haa lant så möet brö av vaura naboå, att nå hong ska betala alla sina bröskullå, gauå hålja brödätet, som hong i Jangs satte ing i bakongen, aut; Jaså, det är på det viset" sa häradshövdingen blidkad och klappade gossen på huvudet. " NU ska du följa med mig hem uppmanade han. Vid återkomsten till herrgården gick godsherrn in i en magasinsbyggnad och fyllde ett skäppmått med mjöl, som han tömde i en säck, vilken han tömde i en säck, vilken han därefter lyfte upp på pojkens

5254

92

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rygg."Bär den här säcken hem till din mor!" befälld han," så
kanske att hon hädanefter förmår hålla sig med ett så pass
stort mjölnförlager, att hon kan hinna baka sittbröd, innan det
blir uppätet,"

ACC. NR. 5254

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson
Härad: Kinnevald. Adress: Smöramåla, Urshult.
Socken: Jät. Berättat av Nils Knutsson.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1827 i Kläcklinge Kalvsviks

Uppteckningen rör Socken.
Död år 1910 i Västerbotorp Bosgård,
Urshults socken.

Småberättelser från Jätsberg.

I slutet av 1700- talet härskade på ön Kläck-
linge en fru(tydingen en änkefru Ulfsax), som brukade säga;
"Jag sitter som en drottning på min ö. Jag har långa armar."

I början på 1800- talet rådde bland Kläcklinge innevånare
den föreställningen, att Ulfsaxsläkten, som under ett fyrtiotal
år innehade denna ö härstammade från Sankt Sigfrids syster-
söners baneman. En annan tradition lydde, att en Ulfsax,
som lönnmördat sin trolovade, blev av sin mor skickad utom-
lands.

På våren efter ett svårt missväxtår tog spannmålen
på Kläcklinge gård slut. Gårdens ägare, en officer, var ute
i krig, varför hans fru, som var en mycket god kvinna ,
fick ha gårdens förvaltning om hand. " I går nog från mig,
när jag ej längre har något bröd att giva er,." yttrade hon
en dag till sin tjänare. "Nää, vi ska stanna, få då kan
inte va vare å schälta(svälta) hää än anstäs:," blev svaret.
Folket på Kläcklinge slapp emelertid att "schälta", ty fisket
blev under hela den följande sommaren synnerligen rikt givan-
de, vilket hade till följd, att man fick äta torkad fisk i
stället för bröd, medan den förska fisken fick utgöra sovel.

Men bröd fick man icke förrän den nya skörden hunnit bli inbärgad

En gång kommo fiender, - omdet var danskar eller en avdelning av Dackes bondehär är ej känt - till Kläklinge för att röva och plundra. Vid anblicken av den mot gården anryckande skaran blev en af godsets pigor så uppskrämd, att hon kastade sig ut i Åsnens böljor och simmade bort till ett öster om ön och ett hundratal famnar från land liggande litet skär, där hon höll sig dold, tills fienderna avtågat. Detta skär eller hall kallas ännu idag "Piehall."